

ERK

S A A T E K S

K. SÄRGAVA :

RAHVA ORGANISEERIMISE ALUSED

H. SEPP :

AJALOOLISI MÕJUSID EESTI RAH-
VUSE SÄILITAMISEL

A. ÖUNAPUU :

KAS NIMI EI RIKU MEEST ?

A. PUIDU :

HARIDUSLIKKE KÜSIMUSI

H. KÕIVA :

MEIE LINAKAUBANDUSE PUUDUSTEST

ED. SALURAND :

RINGVAÁDE

HIND 40 SENTI

paberosside

tulek tõi pöörde
Eesti tubaka-
tööstuses

Nüüd on suitsetajail
paberossid, millede headus
ei lange kunagi.

Need on:

AHTO

25 tk. — 20 snt.

UKU

25 tk. — 20 snt.

RUNNAK

25 tk. — 35 snt.

ROYAL

25 tk. — 35 snt.

ROYAL-EKSTRA

25 tk. — 35 snt.

SEVILLA-EKSTRA

25 tk. — 35 snt.

GRAND

20 tk. — 40 snt.

Paberosside „Rünnak“ pealt
ETK maksab 1% meie
rannakaitse heaks.

ERK

ÜLD-, MAJANDUS- JA KULTUURPOLIITILINE AJAKIRI

NR. 1 (23)

28. VEEBRUAR 1935.

III AK.

Saateks.

Käesoleva numbriga alustab ajakiri „ERK“ oma kolmandat aastakäiku. Sedakorda Tallinna Eesti Rahvuslaste Klubi väljaandel ERK-ide Liidu juhatuse sellekohastel juhistel.

Ei ole huvituseta heita pilku ajakirja siimaalsele teele ja taotlustele. See oli aastate eest, kui meie ühiskonna kihihuvide kirgede löömas ringkond rahvuslikult meelestatud eesti mehi astus kokku rippumatuisse koondistesse — Eesti Rahvuslaste Klubidesse, oma tegevuses lähtudes alusest, et eesti rahvuse kui kestva elustiku ja kultuurühiku üldhuvid nõuavad Eesti rahvusliku kultuuri, majanduselu ja ühiskondliku korralduse ülesehitamiseks kindlaid sihtjooni. Rahvuslike küsimuste esiletõstmiseks, rahvuslike eesmärkide selgitamiseks ja rahvapärastamiseks asutati ajakiri „ERK“.

Käidud teele tagasi vaadates võib rahuldusega tunnustada, et saavutatud tulemused on olnud viljakad. Rahvuseluse mõiste ja rahvuslik meelsus on meie ühiskonna elus kerkinud keskseks mõisteks. Isegi isikud, kes aastate eest kihihuvide keerises kippusid unustama üldrahvuslikke paleusi ja ühiskondlike kihtide juhtidena kippusid külvama vaenu ja võitlust eesti rahvuse elavasse kehasse, on astunud rahvusliku võitluse rindemeeste hulka. Mehed, kes rahvuseluse mõistet erihuvide möllus kippusid hindama alla, on asunud revideerima oma seisukohti ning ei suuda enam osutada tõsisemat vastupanu võitlusvalmile eesti rahvamasside rahvuslikule rindele. Need on tunnused, mis lasevad hellitada optimismi.

Kuid mitte ükski seda. Käidud tee näitab ka paljude aateliste sihtide püstitamist ja nende teostamist. Mõte, et eesti rahvuse kõrgemate eesmärkide saavutamiseks tuleb rakendada kõik jõud eesti kultuurloomingu edendamiseks, et tuleb tõsta eesti rahvuse kõlbla, füüsilist ja arvulist jõudlusvõimet, et peavad ühinema eesti rahvuse liikmed ja nende koondised si-

hikindlaks rahvuslikuks koostööks, on saamas teoks. Takistused, mis siin veel ees paistavad, on võidetavad, kuna eesti rahvamasside teadlik tahe ja rahvuslikult terve ind on selle peatse teostamise pandiks.

Paljud ühiskondlikud reformid, millede esiletõstjaks ja tuliseks eestvõitlejaks on olnud ajakiri „ERK“ ühes tema ümber koondunud Eesti Rahvuslaste Klubide võrguga ja neile soojalt kaasatundjatega, on saanud või on saamas teoks.

Ajakiri „ERK“ on olnud ainsaks eestvõitlejaks, kes nõudis, et meie kultuuri elus pandaks maksma püsivuse tendents, et mitte asjata ei loodaks seda, mida tuleks aastate pärast kiskuda maha, vaid et loodaks nõnda, et pojad võiksid ehitada sellele alusele, mida rajanud nende isad ja isa-isad. Selleks pooldas „ERK“ püsiva kultuurkogu moodustamist, mis koondaks enesesse eesti paremad pead. Alatud reformiga meie kultuurielu juhtimises on loodud eeldusi selle nõude teostumiseks.

Ajakiri „ERK“ on alati toonitanud kutsehariduse tähtsust meie kultuurielus, toonitanud võitluse tarvidust ebakõlbluse ja lodevuse vastu, toonitanud usuliste ja kõlblate veenete sisendamist rahvale, toonitanud kunstiloomingus rahvuslik-ühiskondliku meelsuse esiletõstmist. Need sihid ja mõtted on saanud või saamas teoks.

Ajakiri „ERK“ on toonitanud meie kaitsejõudude löögivõime arendamist ja kaitsejõudude väärilist tunnustamist vastavalt tema ülitähtsale rahvuslikule ülesandele. Tänu jõuküllase kaitseväe juhtkonna tegevusele on siin saavutatud tulemused rahuldavad.

Rahvuse majanduselus on „ERK“ alati toonitanud meie majanduse rahvuspäramist. Ka siin on tulemusi alguseks, mis rahvuslaste südamed võib täita rahuldustundega. On tehtud palju riigivõimu poolt töövõimaluste soetamiseks, ning riik on jätnud maha oma endisaegsed seisukohad külma pealtvaataja osas rahvuslikes majandusküsimusis, ja aktiivse poolena löönud igalpool tegevalt kaasa. Tööpuuduse kaotamiseks on tehtud paljugi, huvide konfliktid, mis kippusid laostama meie majanduselu, on otsustatud võtta riiklikule lahendamisele, ning nii alavääristav seisukoht, et paljud ettevõtted ei tunnustanud riigirahvuse keelt, on ametlikult jäetud maha. See viljakas algus laseb hellitada kindlat lootust, et ei ole kaugel ajad, kus riigirahvus ka majanduslikult saab oma karmi kuid armsa põhjamaise eluruumi tõsiseks ainuperemeheks.

Selle kiiremaks saavutamiseks on „ERK“ esildanud majanduskogu loomise ettepaneku. Selle ettepaneku elluviimine on saanud teoks. Jääb loota, et see asutis tema peale pandud ülesanded viljakalt täidaks.

„ERK“ on alati toonitanud rahvustunde tõstmise ja selle alalhoidmise tähtsust. Rahvustunde arendamise koldeks on ta alati pidanud ühiskonna algrakku — perekonda. Nõnda kaua aga, kui meil perekondade ametliku tunnuseks veel sallitakse mitte-eestilisi nimesid, paistis olevat raske arendada rahvustunde tõusu. Selle läbiviimiseks soovitas „ERK“ võõrapärase perekonnanime rahvuspäramist. Suured eesti rahvuslikud organisatsioonid pooldasid innukalt seda mõtet, ning üritus pandi veerema. Riigivõimu soojal toetusel on see väikene algatus paisumas võimsaks rahvustunde avaldamise laineks, olgugi, et paljud võõrmõjutistele alistuvad või neid mitteteadlikult toetavad avaliku elu organid sellele ideeliselt puhtale ettevõttele püüavad loopida kõikaid kodaratesse või seda pidurdada.

„ERK“ on olnud ainsaks organiks, kes avalikult ja julgelt on tähelepanu juhtinud meid varitsevatele võõrastele väenulikkudele jõududele.

„ERK“ on alati katsunud selgitada nende soove ja tahteid ja sel teel avada silmi neil, kes seda pole tahtnud uskuda. Ka siin on riigivõim ja avalik arvamine soojalt aidanud kaasa ning oma suurema tähelepanu juhtinud neile kolletele, kust meile vaenulised jõud võivad kasvada.

Nende kahe aasta jooksul, mis ajakiri „ERK“ on saanud ilmuda, on ajakiri väikesest ajakirjast paisunud tunnustatud rahvuslikuks ajakirjaks Eestis. Ajakirja juhtivamad artiklid on leidnud tsiteerimist. „ERK“-i pooltajate pere on jõudsalt kasvanud. See annab väljaandjale julgust ajakirja sisuliselt muuta veel tõhusamaks ja väärtuslikumaks. Juba ainuüksi praegune kaastööliste pere, mis hõlmab meie ülikooli ärksama tegelaskonna, meie noorema ja vanema haritlaskonna ja seltskonna rahvuslikumad jõud, laseb loota, et tulevikus ajakirja sisu muutub veel juhtivamaks meie avalikus elus, kui ta on olnud seda senini.

Käidud tee ei ole olnud ajakirjal kerge käia ega pole olnud külvatud tema tee täis lilleõisi. Tal on tulnud võidelda küll paljude raskustega, mis temale ette on veeretanud küll rahvusliku liikumise vastased, rahvustunde põlgajad või rahvustundega ja rahvuslusega äritsejad, küll ka majanduslike raskustega. Ainsa rahvusliku ajakirjana on teda küll tembeldatud keskera-kondlikuks, küll fašistlikuks, küll kogupõllumeheliseks, isegi kommunistlikuks ja vabslikuks. Ükski neist valelikest, sihilikest ja pahatahtlikest mustamistest aga pole suutnud halvata ajakirja puhtrahvuslikku suunda ega heidutada väljaandjaid. Ja puhtrahvuslikuks jääb ka ajakiri edaspidi, olgu ühiskonnas lõomavad laineharjad mis värvi tahes.

Praegune ajastu meie rahvusterviku elus on pöördelise tähtsusega. Ta paneb kaasaegsete õlgadele suurema koorma ja vastutuse, kui seda on olnud ükski teine ajajärk meie rahvusterviku elus. Ajakiri „ERK“, ERKlaste pere ja neile kaasatundjad võtavad täie tõsidusega praeguse ajastu tähtsust, ning eesti avaliku elu ainsa rahvusliku ajakirjaga tahavad nad oma parema veendumuse järgi aidata kaasa meie rahvusterviku kujundamisele ja võimastamisele. Ja nagu ennegi, käsitleb ja ergutab ka tulevikus ajakiri „ERK“ meie kultuurilisi, majanduslikke ning ühiskondlikke küsimusi rahvuslikult seisukohalt, ühtlasi päevakohaselt ja mõjutusvabalt.

Kütnlakuu, 1935. a.

„ERK“i toimetuse.

Rahva organiseerimise alused.

Raskeid ohvreid kandnult ja tuhandeid paremaid poegi vaenuväljale jätnult oleme uuesti loonud oma iseseisva riigi. Ränku jõupingutusi toiminnult oleme hakanud otsima ja kindlustama oma iseseisva kultuuri aluseid. Ja nüüd, kus võitlus rahva hinge pärast kipub rebestama vennaarmastuse, kus rahva elav keha ähvardati kiskuda jäädavalt lõhki erihvide võitluses, nüüd — oleme tõstnud kilbile rahva organiseerimise küsimuse.

Rahvuslikult seisukohalt võetuna on rahva organiseerimise küsimus keskseks probleemiks. Sest rahvus ei ole mitte lihtne elavate inimeste summa, mitte instrument erakondlik-poliitilises võitluses, vaid ta on organism, mis enesesse haarab sugupõlvede lõppematu rea ja kus üksikud on ainult möödudavad lülid. Rahvus on sugupõlvede varaliste ja vaimsete hüvede kõrgem

stintees, ta on looduslik eluühisus ja teadmusühik, mille moodustavad inimesed, kes elavad ühel ja samal maal, kes põlvnevad ühtlaselt, kellel on samad kombed ja sama keel, ja mille kogusumma omadusist tingitud on ka tema arengu suund. Tabavalt on Dr. E. Ein käesoleva ajakirja veergudel rahvust võrrelnud malevaga, kel on ees pikk rännak, ja kes seepärast vajab moraalseid eeldusi, distsipliini, rahuldavat varustust ja toitmist, head juhtimist ja teadvust oma rännaku eesmärkidest. Samuti kui korrastamata maleva ei ole kõlbulik rännakuks ning ei ole võimaline täitma temale pandud ülesannet, samuti on võimetu täitma temale usaldatud missiooni rahvus, kes korrastamata ridades tungib esile maailma näitelavale. Nagu maleva sõjas, kel puudub sisemine jõud ja väline korrastus, peab alistuma vastasele, nii ka korrastamata rahvas paratamata jääb rahvuste ajaloolises võistluses elu raudsete kivide vahele.

Nagu öeldud, rahva organiseerimise, tema korrastamise probleem on rahvuse elus keskseks probleemiks. Temast on sõltuv rahvuse tulevik ja rahvuse saatus.

Rahva organiseerimise küsimus omas sisus on vana küsimus, kuid meie avalikkuses tõuseb tema alles viimasel ajal ülesse, peale selle, kui härra Riigivanem seda oli teravalt omas kõnes puudutanud. Kuni siiani oli seda küsimust käsitatud vaid käesoleva ajakirja veergudel, väga harva ka avalikus ajakirjanduses. Kuid küsimuse sisust on katsutud alati hiilida mööda pealiskaudselt, puudutamata tema sisulist külge. Meie viimase aja avalikkus on üldse liialt kergelt möödunud küsimustest, millel on põhjapanev tähtsus, ning teatavaks kombeks meie avalikus elus on saanud põhimõtte, et mis mujal maailmas on hea, see kõlbab ka meile ilma kriitikata, süvenemata asja sisusse enesesse. Nii võeti meil iseseisvumise algpäivil ilma igasuguse kriitikata üle ultraparlametaarne kord, süvenemata sellesse, mis seda korda mujal maailmas kannab. Lühikene praksis viis meid aga kurbade tagajärgedeni. Alles siis hakati süvenema asja sisusse, ning ühed leidsid, et meil puudub rahvaklass, kes demokraatiat kannaks, teised leidsid vea olevat isikutes, keda rahvas oli tõstnud rahvajuhtide kõrgele troonile ja kolmandad leidsid vea olevat lihtsalt seadustes ja nõudsid nende uuendamist ja parandamist, ning leidsid väljapääsu olevat kõvas rusikas. Kõik need kaalutlused omas sisus aga viitavad ühele ja samale asjaolule, kogu rahva õigele ja rahvapärasele organiseerimisele.

Eelpool puudutasime rahva organiseerimise vajaduse põhjuseid. Meie ei tohi aga ka siinkohal unustada seda ideaali, millele peab suunduma rahva organiseerimise siht. Asudes mere ääres, kuhu ulatavad kahe esoteerilise vägivalla-müttoose, vene enamuse ja saksa rassisimi mõjud, ei tohi meie iialgi unustada seda ideaali, mis otsustaval hetkel osutus rahvusvaheliseks argumendiks meie iseseisvuse kasuks. Rahvaste enesemääremise õigus pole teadagi juriidiline printsiip: ükski rahvas — ja meie oma ajalugu näitab seda kõige paremini — pole saavutanud seda võitlusteta. Meie ei tohi iial unustada, et oleme ise oma õnne sepad, aga seejuures meie ei tohi selga pöörata ka sellele ideaalile, mis on soodustanud ja soodustab ka edaspidi meie lakkamatut vabadusvõitlust.

See oli rahvusprintsiip, mis soodustas meie iseseisvumist. Ja rahvusprintsiip, nagu seda ütles õigusega G. Meri käesoleva ajakirja veergudel, põhjeneb tsivilisatsiooni kahel alussambal: õigusel, mida kannab usk absoluutse õigluse ideaali, ja vabadusel, mis on iga õigusliku korra säilimise eeltingimus. Me usume, et rahvad on inimkonna loomulik organ, ja et

nende solidaarne lugupidamine üksteise õigustest kindlustab tühtlasi õiguse ja vabaduse ideaalide rahvusvahelist maksvust. See usk on lahutamata seotud meie riiklise korra aatelite alustega. Ja selletõttu saab meie riikluse kõrgemaks ülesandeks olla ainult ühiskonna organiseerimine vabadusele.

Mis võib olla rahva organiseerimise alusteks? Kas ainult poliitiline veendumus, nagu meil seda pealiskaudselt on võetud? Või korporatiivne kord, nagu seda paljude tulipeade poolt välismaa eeskujudel kiputakse vägisi soovitada? Või on küllaldane, kui rahvas koondub kõikisugu eriseltsidesse ja ühinguisse, nagu seda kujukalt näitab viimaseaja moodne elu?

Meile paistab, et küsimust sellisena võttes meie rahva organiseerimise probleemi oleme võtnud liiga kergelt. Rahvuse elu kõik päevad ei ole mitte üksi pidu- ja healolupäevad, vaid rahvuse elus vahelduvad ülevad silmapilgud raskete katsumiste aegadega. Praegusel õnnelikul ja soodsal ajastul ei tohi meie endid mitte petta kujutelmadega, et ka tuleviku päevad kõik võiksid paista roosilistena. Meie seisukoht alasi ja haamri, viisnurga ja haakristi vahel sunnib neid püüdma kujundada meie rahvust sarnaseks teraseks, millele ei hakkaks ei viisnurga viil ega haakristi puurid. Selletõttu peame oma rahva organiseerimise alusteks võtma need looduslikud eeldused, mis on püsivamad, võimsamad ja elulähedasemad.

Rahvuse edasikandjaks algrakuks ja riigi elu aluseks on ühiskonna algrakk — perekond. Sellele ühiskondliku elu alussambale oleme kuni siiani oma avalikus elus pühendanud liiga vähe tähelepanu. Perekond on olnud ja jääb ikkagi selleks koldeks, kus oma esimese karastuse saab tulevane teadlik kodanik. Perekond ja temaga käsikäes sammuv kool on selleks tehaseks, kus vormitakse rahvuse liikme vaimline keha. Ühiskonna ükskõiksus perekonna vastu maksab kätte kümnendast ja kaheteistkümnendast põlvest saadik, kui seda öelda usumehe sõnadega. Kätt südamele pannes peame tunnistama, et ükskõikseks jäämine perekonna vastu oleks kuritegu rahvuse vastu.

Käesoleval ajastul on lastud välja loosung: perekonnaelu tuleb seada ausse. See loosung on õige. Kuid loosungist üksi on vähe, ja lööksõnadele peavad järgnema teod. Tuleb soodustada perekonnaelu tekkimist ja kui vaja, ka kaitset. Riigivõimu abist siin üksi ei piisa, kuid riigivõimul siiski on ka küllaldasi abinõusid selleks, et organiseerida ühiskonna avaliku aretamise aktiivset kaasalöömist.

Näitena võiksimme siin tuua ühe pahe, millele on käesoleva ajakirja veergudel juhtinud korduvalt tähelepanu prof. H. Moora, ja mis vajaks ilmtingimata väljarookimist meie perekondadest. See on kadakluse vähjatõbi, mis omi juuri ajab eriti meie haritud perekonnas, ja sealt kui eeskujult valgub laiali ka mujale. Kui sarnased juhused esineksid üksikult, ei maksaks sellest kõnelda, aga niisugune kasvatus kipub meil saama reeglilik. Võtame kas või meie kirikuõpetajaid, kes omas enamikus koduse keelena tarvitavad võõrkeeli. Ka mujal võetakse lastele juba maast madalast võõrkeeli õpetavad preilid, minnakse isegi nii kaugele, et vanemad ise lastega räägivad võõrkeeli ja sellega istutakse lastesse alaväärtuse tunne oma emakeele ja rahvuse vastu. Tahtmata imbub õrna lapsehinge teadvus, et ta keel ja rahvus on nõnda väikesed, et nendega ikkagi kuhugile ei saa. Sellest peab saama lahti. Meie perekonnad peavad saama teadlikuks sellest, et kasvatades oma lapsi nad on kohustatud hoolitsema mitte ainult nende individuaalse tuleviku, teenistuse saamise ja muude võimaluste eest, vaid ka tulevaste eestluse kandjate eest. Meie noortesse tuleb sisendada see

teadmine, et nad ei ela mitte ainult iseendale, vaid ka oma rahvale, mis neist igathest elab kauemini, mis neile annab teenistuse ja leiva, et nende isiklik hüväng on võimalik ainult lahutamatult koos Eesti hüvänguga.

Meie ülesandeks olgu luua tugevad eesti perekonnad. Perekonna tugevusel põhjened ka kogu ühiskonna ja riigi tugevus. Siin on ühiskonna ja riigi püham ülesanne, kui tema tahab hoolitseda oma tugevuse eest, aktiivselt lüta kaasa.

Perekonnasidemed viivad meid aga kaugemale sugukonnasidemete juure. Pärimused, traditsioonid, ühised mured ja kannatused, ühised saavutused ja püttud koovad selle nõiavõrgu, mis on sugukondade kooshoidmise aluseks. Sugukonnad on mujal riikides olnud selleks koldeks, mis on lakamatalt andnud ühiskonna teenistusesse tegelasi, juhte ja teerajajaid, ja sugukondade uhkus peab ka meil saama selleks teguriks, mis soodustab meie ühiskondlise elu arengut. Täie õigusega ütles Riigivanem härra K. P ä t s käesoleva ajakirja veergudel, et rahvusliku iseteadvuse tekkimine ei ole sõltuv mitte ainult välistest olukordadest, vaid rahva kui niisuguse kehas peavad leiduma teed ja võimalused, mis veresoontena kannaksid laiali ühised tunded, ühised mõjustused ja tõuked kiirelt üle kogu rahva. Rahva sotsiaalne korraldus peab olema soodus rahvusliku iseteadvuse tekkimiseks. Rahval peab olema kindel sugukondade korraldus oma vanemate või juhtidega. Need rahvad, kel kadunud sugukondlik side, sulanduvad aja jooksul teiste rahvastega, ilma et nad jõuaksid rahvusliku iseteadvuseni.

Salgamata on sugukondade korraldusel rahvuse elus määratu tähtsus. Sugukondade korraldus on selleks korralduseks, millele ei hakka ühegi välisvaenlase hammas. Sugukondade korraldus on selleks korralduseks, mis kestab üle riiklise korralduse hääbumise aegade. Sugukondade korraldus on selleks korralduseks, mis võimsa toena võib aidata säilitada ühiskonna avaliku elu korda. Sellepärast peame pöörama täie tähelepanu sugukondade korralduste arenemise soodustamisele ja kaitsesele.

Korraldused, mida praegu käsitasime, põhjened verehuville, põlvnemise saatuslikkusele, vanemate armastusele oma laste vastu ja laste lugupidamisele oma vanemate ja esivanemate vastu. See on alghuvi, ürghuvi, mis on kõigutamata oma alustes. See on võimas huvi ja sellele rajaned korraldused tulevad rakendada otstarbekalt ühiskondliku korralduse teemistusse.

Võimsate korraldustena ühiskonna avaliku elu arengus esinedavad kutselised korraldused. See on ala, mille organiseerimisele meil on asunud innukalt alles viimasel ajal. Selle organiseerimise tõukejõuks võiksime kahtlemata nimetada nii ühiskonna teravat huvi selle vajaduse vastu kui ka meie avalikkuses nii sageli esinevat nähet teha järele seda, mida tehakse välismail. Sest oli ju see mõne aja eest, kui meie alles suure inuuga hävitasime kutselisi korraldusi, mis olid säilinud üle aastasadade, ilma et oleksime asunud neid reorganiseerima, kohastama oma avaliku elu tarvidustele.

Kutselise organiseerimise küsimuse juures on käesoleva ajakirja veergudel peatatud palju ning seda küsimust käsitletud mitmest seisukohast.

Ilmkahtlemata peame aga tunnistama, et kutselise organiseerimise pealuks tuleb pidada kutsehuvi, kihihuvi, jämedalt öeldud kõhuhuvi kõige puhtamal kujul. See on huvi, mis ühiskondlikus elus on suurema tähtsusega, mis kahtlemata koondab ühiskonda, aitab teda edasi, kuid ühtlasi ka ühiskonda võib lõhkuda. Drastilisemaid näiteid võime sellele tuua kas või meie oma iseseisvuse ajaloost, kus kutsehuviliste rühmade omavaheline ebariiklik kunstlikult üleskõetud vastolu pidi saama saatuslikuks kogu ühiskonna olemasolule. Kahtlemata peame andma õiguse prantsuse teadlasele H a u r i o u ' le, kes ütleb, et rahva rõhuv enamus peab olema ühismeeles teatavate põhimõtete kui riigi püsivate põhialuste suhtes, millised ei tohi saada puudutatud üheski poliitilises võitluses. Le bloc des idées incontestables — nagu ta seda ütleb. Selles ühismeeles teatavate püsivate ja puutumatu riikliku korra maksimumide üle seisab põhilepe, mis moodustab iga ühiskonna püsiva aluse, s. o. usalduse, truuduse pakt, mida ei kaitse ükski väline seadus, ükski relvastatud jõud, vaid mis põhjeneb vastastikusel vabal usaldusel, truudusel ja kooshoidmisel. See alus peab jääma püsivaks, ta peab jääma kõigutamatuks, kuna selle kõikumisel või rikkumisel vapuvad riigi põhialused ja muutub küsitavaks riigi olemasolu õigustus.

Kutseliste organisatsioonide kunstlikult tekitatud vastolud on aga käesoleva kooshoidmistunde kõige suuremaks hävitajaks. Sellepärast on käesoleva ajakirja veergudel täie tõsidusega esildatud soove, et eeltoodud eitavate võimaluste vältimiseks peab kutsealade organiseerimise juhtmotiiviks võetama ainus printsiip, mis püsiks mõistlikkuse ja järjekindluse raamidest, ja mis oleks: kutsevaimu puht-materialistliku sihituse ületamine ametialalise kutseteadvuse ja kutseau eetiliste väärtuste kaudu, millega kutsed rakendatakse rahvusliste huvide teenistusse.

Kutsete õige organiseerimise ja neile nende õige koha kättenäitamise kaudu meie ühiskondlikus elus oleme avanud enestele võimalused puhastada meie poliitilist elu. Sest riigipoliitiline huvi omal puhtamal kujul saab olla ikkagi aateline huvi, mis omas sisus ei saa olla materiaalne, vaid immateriaalne. Poliitiline võitlus saab olla ikkagi võitlus ühiskondliku ideaali eest. Siin peame püüdma kujundada rahva iseloomu, rahva hinge aatelises rahvusluses, teadvuses rahva ajaloolisest ülesandest, teadvuses eneseohverdamise ja kannatuse moraalsest missioonist. Ainult siis, kui demokraatia avardub nende piirideni, ei jää ta alla võitluses ühiskonna vabaduse eest.

Kuid siin peame soodustama rahva eliidi tekkimist, tõeliste juhtide tekkimist, millele peab aitama kaasa perekond, kool ja tugev riiklus. Sest rahva ideaale, rahva kultuurtahtet kehastab ikkagi eliit, kelle pandiks ta uhkele ja vastutusrikkale osale rahva uuestsünnis on andumus ja ohvrimeelusus. Täie õigusega ütles G. Meri käesoleva ajakirja veergudel, et see eliit peab mõjustama demokraatiast labastatud valitsemiskunsti meetodeid, et lõplikult likvideerida praegu alles paratamatut, aga alati vihkamisväärsset empirismi riigivalitsemise toimingus. Ainult see riiklus, kus on teostatud ideaalide, teaduse ja oskuse tugev kooskõla, võib pretendeerida rahva kultuurtahte kõrgema esindaja osale.

K. Sārgava.

Ajaloolisi mõjusid eesti rahvuse säilitamisel.

15. sajandi lõpul toimus Ida- ja Põhja-Euroopa riikide vahel teatud muutusi, mis üsna oluliselt sõltusid nende riikide omavahelisest suhtumisest, siseolukordade konsolideerumisest, territoriaalsest ja natsionaalsest ühtumisest ning võimukoondamis-printsiibist.

Skandinaavia riikidelt nõudis suuri pingutusi ja vastastikku jõukultust uniooni-poliitika. Kuna Taani Rootsile uniooni peale surus, oli selle vastu Rootsi natsionaalne element, mis ei tahtnud lämbuda Taani uniooni poliitika ebanatsionaalsetes köidikutes. Uniooni-poliitika ebapopulaarsus Rootsis ja selle allajäämine tähistas Rootsi — tegelikult Rootsi natsionaalse poliitika vastase — uniooni sõbraliku elemendi, aristokraatia, allajäämist, osalt juba siis, kuid veel enam aga hiljemini. Sture'de demokraatlik-natsionaalne välispoliitika Rootsis sai Rootsi natsionaalse riigi ja rahvameelse kuningavõimu edaspidiseks põhialuseks.

Uniooni võimupoliitika tõttu sidus Taani esmalt Põhja-Euroopa asjadega Moskva, kus tsaarid olid aegamööda koondanud enese alla vene ja osalt teiste rahvastega asustatud alasid. Vene tungis tugevasti peale loodes Poolas-Leedus vene aladele, vähendades Poola-Leedu võitlusvõimet loodes Preisi orduriigi vastu, kiskudes Poola-Leedu sõjajõude loodest itta. Liit Taani kuninga Hansu ja Ivan III vahel 1493. a. võimaldas Venele hellitada juurepääsu lootust Karjala kaudu Viiburisse ja Soome lahele, mis oli Rootsi-Soome ja osalt ka muidugi Vana-Liivimaa seisukohast teatud mõttes äraandlik samm ja tuleviku jaoks pahaendeliseks tähiseks. Tähen das ju säärane liit agressiivsele Venele käeulatust, mis oluliselt on aidanud kaasa järgmise sajandi Balti-poliitika maailmapoliitika keskuseks saamisele. See tõmbas Balti idaranniku Ida-Soome, Eesti ja Läti ala raskete tõmbetuulte keerisesse.

Moskva agressiivsel läänepoliitikal, mis alul toetus Vene-Taani liidule, polnud aga tulemusi. Vene löödi Soomes tagasi, samuti õnnestus Wolter von Plettenbergil osava väejuhina likvideerida aastakümneteks Vene hädaohtu. Kuid üks väga valus joon jäi siiski sellest ajast ja nimelt see, et tsaarid Vene lääne- ja loode naabreid eraldasid lepinguga üksteisest venevastaseks võitluseks, kus need pidid kohustama sõja korral Venega üksteist mitte aitama.

Muud ülesanded ja vene rahvuse nõrk tsivilisatsioon ja vähearenenud sõjandus tingisid siiski Liivimaale ja Soomele aastakümneteks rahu, mitte aga Poolale-Leedule. Kuid 16. sajandi teise poole alul ulatas Vene uuesti katsesarved loode suunas välja, tungides peale Soomele ja Liivimaale. Tõsi küll, pealetung Soomele 15. sajandi lõpul oli näidanud, et Vene vägi ei oma küllaladast võitlusvõimet, et saada jagu Lääne traditsioonidega organiseeritud sõjaväest. Isegi pealetungi suhtes sisemiselt laostunud Liivimaale oldi esialgu ettevaatlik.

Kui Vene-Liivimaa vaheline sõda 1558. a. algas, siis oli Vene muidugi pealetungija. Poolvananev Rootsi kuningas Gustav Vasa, kellel oli Venega lõppenud sõda 1557. a., soovis, et Liivimaa jääks endisesse seisukorda. Ta kartis vastasel korral Taani ja Vene asumist Soome lahest lõuna poole, mis muidugi tublisti oleks kahandanud Soome kaitsevõimet ja avanud vene pealetungile Soome asustatud ala, samuti ka Taani asumist Rootsile ristteele, Saaremaa ja Põhja-Eesti allutamiseks, Taani saades seega ka otseseks Vene naabriks. Takistus tegi Venele muidugi esialgu laevastiku puudumine, millest muidugi ajajooksul oleks üle saadud. Ka Poola oli enese kaitsevõimekohalt juba väga huvitatud Liivimaast, kõigepealt oleks see õieti raskeks teinud Poola riigi ideaosa, Leedu, kaitse.

Rootsile ja Poolale õnnetuseks tekkis Ida-Baltikumis Rootsi-Poola vahel lõhe ja Eerik XIV lähenes Venele, kuid tol korral mitte aga oma ega Baltikumi küsimuse ka-

suks. Peapõhjuseks oli sellele Rootsi-Taani vaenulik vahekord, kus mõlemad võitlevad pooled otsisid sedet Venega, Poola jäi Venega võitlusjalale.

Rootsi pealetung hertsog Magnuse ja Poola aladele ei kindlustanud kuigi tunduvalt Rootsi seisukorda Baltikumis Soome lahest lõuna pool, seni kui Saaremaa jäi Magnuse kätte. Pärnu vallutamisega lukustati küll teatud määral Rootsile kuuluv maala Poola pealetungide vastu, lõunast seda enam, et Rootsi ja Poola ala vahel barjäärina asetseis Vene okupatsioon, Viljandi-Tartu- ja Põltsamaa ala, nii et poolakad ei saanud Viljandi ja Tartu kaudu Rootsi alale peale tungida. Vene pool polnud Rootsil mingisugust loomulikku piiri, venelaste käes oli Viljandi, Tartu, Narva, Rakvere jm. See oli seda hädaohhtikum, et hiljemini tsaar 1570. a. astus lähemasse sidemesse hertsog Magnusega ja Taaniga. Tõeliselt oli juba olukord 1564. a. Rootsile raske, jäädes ka raskeks 1567. a., kui tsaar vastutasuna Eerikule, juhuil, kui ta annab tsaarile välja venna abikaasa, lubas jätta Rootsile Tallinna, Haapsalu, Koluvere, Pärnu (tegelikult oli viimane poolakate käes), Paide, Karksi, lubades veel Iisaks Helme, Ruhja, Härgmäe, Burtnieki, Salatsi, Pürkelnä ning koadjutor Kristofferi maadest vallutada alasid Kuramaal, kusjuures Vene ähvardas Rootsit siin merre surumisega, seda enam, et ta pidas Riia ja Lõuna-Liivimaa vallutamist oma eesõiguseks. Vene oli neil aastail peale tungimas Väina jõe rindel, vallutades 1562. a. Väina jõel Poola-Leedu kindluse Polotski, kavatsedes siit Riia kaudu suunduda merele, kuid lüüasaamine Orša ja Ula juures 1564. a. sundis siin Ivani suuremale ettevaatlikkusele, vähemalt esialgu.

Hiljem aga arenesid uued poliitilised konstellatsioonid. Rootsi troonile pääsis Eerik XIV troonilt tõukamise järel Johan III, Poola kuninga Sigismund II Augusti õemees; see tähistas Rootsi lähenemist Poolale ja sreega halba vahekorda Venega. Saaremaa hertsogist Magnusest saab tsaari vasall Liivimaa kuninga nimega ja tsaari sõjategevuse kavasse tuleb Riia jne. asemel Põhja-Eesti, eriti Tallinna vallutamine. Tsaar ja Magnuse väed piiravad 1570. a. sügisest 1571. a. kevadeni Tallinna, kuid tagajärjeta. Tallinna päästsid müürid, hästiorganiseeritud kaitse juhtimine ja Soome-Rootsi laevastik, mis võimaldas Tallinna moonastamist. Tallinna visa vastupanu 1570-1571 tegi Ivan IV karmemaks. Selle asemel, et püüda vallutada Tallinnat otsekohe, asus tsaar Tallinna ümberhaaramisele kaugemalt joonelt, püüdes juba 1570-date aastate paiku pääseda Läänemere rannikule läbi Korbe (Jaägupi) Andru ja Tõstamaa, et luua otsest sidet Saaremaaga. Tõsisemalt asus ta Tallinna sulustamise ülesande täitmisele 1573. a. kui vallutati Paide ja Karksi ja 1575. a. Poolalt Pärnu, 1576. a. taanlastelt Läänemaa. 1575 ja 1576 rüüstati Tallinna lähem ümbruskond, 1557. a. alul asus tsaar uuesti Tallinna piiramisele, kuid jälle tagajärjeta.

Tagajärjetus põhjarindel sundis tsaari esialgu muutma oma vallutuskava, tungides peale Riia suunas. 1577. a. suvel, kui Poola kuningas Stefan Bathory suurema väega piiras Danzigit, tungisid Moskva väed Lõuna-Liivimaaale, okupeerides selle, välja arvatud Riia. See olukord polnud aga kuigi sobiv Poolale-Leedule, vaid vastupidi otsekohe ähvardav Poola-Leedu iseseisvusele. Kui silmas pidada seda, et Moskva oli püsivalt, alates 15. sajandi lõppaastakümnefest, peale tunginud Leedule, osutab lihtne maakaardi jälgimine; et Liivimaa Vene kätte minck tähistas esmajoones Kuramaa ja Leedu ümberhaaramist põhja poolt. Nii sai sellest aru Sigismund II August, eriti aga Stefan Bathory ja tema andekas abiline kantsler Jan Zamoiski.

Sõda kirdes nõudis Bathorylt kõige pealt suuri majanduslikke ressursse, et esijoones kulutada neid palgasõdurite: ungarlaste, sakslaste ja poolakate palkamiseks. Et seimil ette valmistada meeleolu sõja kasuks, kujutas Bathory elavates värvides Poolat-Leedut ähvardavat hädaohtu, et vallutades Liivimaa võib tsaar kindlustudes seal saada hädaohhtlikuks Kuramaale ja Leedule või jälle, et ta vallutades Kuramaa ja Preisi lõikab Poola-Leedu merest ja lõpetab hiljemini Poola-Leedu iseseisvuse. Kahtlemata osutab Bathory ja Zamoiski mõttekäik sellele, et nad õieti olid taibanud aja suurkõusimusi, Liivimaa suurt maailma ajaloolist tähtsust, ja et siin oli tõepoolest vaekausil riikide saatust. Hilisemad saajandid osutavad sellele, et Bathory ja Zamoiski sõnadel oli sügav mõte.

Leedu, Kurmaa ja Liivimaa kaudu otsis juurdepääsu merele 17. saj. keskel Aleksei Mihhailovitš. Ta löödi aga tagasi. Kui Põhjasõjaks Poola kuningas August II oli liitunud tsaariga ja Taani kuningaga, pidi ta saama Rootsilt võidumaadena Liivimaa, Eestimaa ja Saaremaa. Põhjasõja lõpptulemuseks oli mainitud maade üleminek Venele, hilisem Kuramaa Vene mõjukonda sattumine ja Vene vägede pidamine siis ja ka hiljemini Poolas, mis oluliselt aitas kaasa Poola-Leedu jagamisele 18. sajandi lõpul.

Bathoryl olid siis suured ja tähtsad ülesanded. Alul tuli aega võita, et koguda materiaalseid võimalusi, palgata jalaväelasi-palgasõdureid, ilma milleta polnud üldse mõeldav pealetungisõda, — tuli ju esijoones mõelda kindluste võtmisele, milleks vajati õppinud ja harjunud jalaväge ja kahureid, ka välilahingute löömisel oli vajalik

peale ratsaväe jala- ja ka kahurvägi. Bathory geeniuuele osutub ka see, et ta ei andnud järgi poolakate nõudmisele, et võõrmaalastele—palgasõduritele määrataks juhtideks poolakaid. Tema eelistas pigemini nende juhtidena sõjas kogenud ja nendega psühholoogiliselt ühtekasvanud kaasmaalasi, mistõttu juhtimine toimus juba orgaaniliselt otsustavalt. Bathory väe tugevaks jooneks ongi see, et selle koosseisu kuuluvad erirahvaste väeosad võistlesid vaprusel mitmesuguste sõjaliste ülesannete täitmisel.

Küsimus seisis ka selles, kas Venete peale tungida, kas otsekohe laastatud Liivimaa või ümber haarates Liivimaa, suundudes Polotski, Pihkva vastu või ka Smolenski vastu. Zamoiskile ja Bathoryle näis kõige sobivamana suunata esimene lükk Polotski vastu. Tõepoolest oligi see kõige otstarbekohasem samm, et kiskuda Vene käest kõigepealt Väina jõe liin ja arendada siit edasi ümberhaarangut Vene alade kaudu Pihkva alla, mis oleks vabastanud venelastest Liivimaa. Ka Smolenski vallutamisel oleks ju olnud tähtsaks ülesandeks saavutada Dnepri jõe ülemjooksu piirkonna vallutamine, mis oleks toetanud Leedut, kuid mis oleks olnud ka ühes sellega väga sündsaks baasiks, et suunata retk otsekohe Moskva enese vastu. Polotski ja Smolenski tähtsusest viimases mõttes sai aru Bathory. Et ka siin Bathory oli selgelt ettenägija, sellele osutab poolakate sõjategevuse Vene vastu segaduste aegu. Ka Karl XII kavatses minna Moskva vastu Smolenski kaudu 1708. a., olles aga sunnitud moona puudusel pöörduma Ukrainasse. Smolenski kaudu läks ka Napoleoni tee Vene südame vastu.

Venevastane sõjategevus andis Bathoryle tulemusi. Kuid tähtsaks piduriks oli tugev kindlus Pihkva. Bathory sõjategevuse laad osutus üldiselt väga hästi kombineerituks, eriti osavasti oli kooskõlastatud sõjaväe eriliikide koostöö, samuti oskas Bathory ja Zamoiski luua väkkekuluvate rahvaste vahel võistlustahet ja indu.

Rootsi ja Poola sõjategevuse tõttu suruti Vene Eesti- ja Liivimaalt välja. See oli pöördelise tähtsusega sündmus Eesti ja Läti ajaloos. Läti alust läks Põhja-Läti otsekohe Poola alla, Lõuna-Läti-Kuramaa aga — kuuludes Kettlerite suguvõsale vasalliriigina, oli juba varem alistatud Poola ülemvalitsusele. Kultuurses suhtes tähendas see, et Kuramaale jäi luteri usk, läänekultuuri sidemed jäid mõõduandvaks. See oli mõlemale rahvale, eestlastele ja lätlastele, suureks kultuuriliseks ja ühes sellega ka rahvuslikuks kokkukuuluvuse abinõuks. Eesti ja Läti rahvas polnud peale muistset vabadusevõitlust suutnud veel organiseeruda kogu rahvusliku iseteadvuse suunas. Kardetav oli võõraste invasioon. Poola ja Rootsi ajalei toiminud tugevat võõrapärase elemendi sissevoolu. Harvasti asustatud väikese arvuga Rootsi ei võinud see sündida, ka mitte Poolast-Leedust, siia suudeti anda ainult ametkond.

Rootsi ja Poola aeg on aidanud säilitada Baltikumi rahvaid, eestlasi ja lätlasi. Olgugi et ühiskondlikud olud jäid raskeks, tähistas Rootsi ja Poola aeg Baltikumi provintsidele erilist rahvusliku ja kultuurilise omapära säilimist. See status jäi Eestile ja Põhja-Lätile ka Uusikaupunki rahuga ja ka Kuramaale, mis hiljemini läks Vene alla. See eristumine andis mõlemale rahvusele suuri tulemusi 19. sajandil, kus rahvuslikul ärkamisajal pandi mõlemale rahvale kindel alus rahvusliku ühtekuuluvusega, kultuuriga ja haritlaskonnaga.

Ajalooliselt on siis Rootsi ja Poola sõjategevusel 16. sajandil, eriti 1570-dates ja 1580-dates aastates Eesti ja Läti olule olnud eriti suur tähtsus. Tsentraalset tähtsust omas just Stefan Bathory sõjapidamise viis, kuid peaaegu sama tähtis oli see, et Rootsi kuningas Johan III visalt kinnidas oma kavadest Ida-Transbaltikumis ja väga andekas väejuht Pontus de la Gardie selle teatud mõttes Rootsil soodsalt lahendas.

Sõdadega on seotud olnud suur immigratsioon

hädä oht, mis ähvardas eestlaste ja lätlaste rahvuslikku koosseisu. Suurte sõdade perioodidel, nagu 16. sajandi keskelt kuni 17. sajandi esimeste aastakünneteni ja Põhjasõja tõttu on sõja rüüstamise, nälja ja katku läbi maaelanikkond kohutavalt langenud. Lähitudes rahvuslikust seisukohast see oli otsekohe rahvustele eluküsimuseks, kas toimub maa uuesti rahvastikuga täitmine immigratsiooni abiga või jälle saab rahvas aega toibumiseks sisekolonisatsiooni ja loomuliku juurdekasvu teel, kusjuures suudab sulatada enesesse võrdlemisi väikest immigratsiooni võralt alalt. Poola, aga ka Rootsi valitsusel oli eesmärgiks muidugi Eesti ja Põhja-Läti ala koloniseerimine, et elustada elanikest tühjunud maad, üles ehitada linnu ja organiseerida kolonistide abiga maa kaitset. Stefan Bathory tahtis saada siia koloniste peamiselt kaubanduse ja tööstuse arendamiseks eeskätt Lääne-Eurooga katoliiklikelt aladelt, Gustav Adolf jälle sõjakoloniste Soomest Põltsamaale, Tartu lähemasse ümbruskonda ja mujale, millel polnud aga tulemusi. Ja Soome talupoegade emigreerumine Virumaa rannikule ei võinud ju tähendada hädäohtu eesti rahvale, seda enam, et siia immigreerunud sugurahva liikmed sulasid eestlastesse, nagu Soome emigreerunud eestlased jälle soomlastesse.

Rootsi aja suur ajalooline missioon seisis ka Eesti ala kogumises ja Põhjamaade kultuuripärasuse arendamises. Kapitulatsioonidega 1710 ja Uusikaupunki rahuga sulustati Baltikum Soome lahe ja Väina jõe vahel. Ei saanud olla suurejoonelisemat immigratsiooni väljastpoolt, samuti mitte emigratsiooni, seda enam, et kõigepealt maa pidi ise rahvastikuga täituma ja hõre saksa feodaalne kiht maal püüdis härrasrahva ja orirahva ideestiku arendamisega eestlasi ja lätlasi nüüd nagu varemgi enesest võimalikus kauguses hoida, mitte tahtes, et nad saksastuksid. Ka linnadki, nii kui nii väikesed, polnud kuigi agarad eestlaste ja lätlaste ümberrahvustamises, võideldes nendega ja sulgedes neile ligipääsu tsunftidesse ja gildidesse. Seega oli siis olemas päris- ja teoorjuse ajal sisemine sulustus, mis eestlasi ja lätlasi eraldas maal ja osalt ka linnades sakslastest, härras- ja orirahva eraldumispõhimõttel. Saksastumise protsess algas linnades peamiselt 19. sajandi teisel poolel, kuid siisei andnud see lõplikket tulemusi ja eesti ning läti ärkav rahvuslik ideoloogia päästis need rahvused saksastumisest. Saksastumise protsess oli hilistunud ja ühiskondlik-poliitiline vaen valitseva saksa ülemkihi ja eestlaste ja lätlaste vahel on seega sügavasse sõõbinud eestlaste ja lätlaste hinge. Kui Balti suletud liin avati, ja toimusid reformid 19. sajandi keskel, oli eesti ja läti rahvas ärkamas täiel rindel, osalt ajaloolise potentsiaalse jõu, kuid ka 19. sajandi rahvusliku ideestiku jne. mõjul.

Eesti ja läti rahvale on sajandite jooksul ääretu raske olnud elamine suurte sõdade tõmbetuulte käes, eriti raske on olnud elamine suletud ruumis, kus feodaalne kord omandas äärmiselt terava kaju ja rahvalt tuli läbi elada suuri sotsiaalmajandus-

likke vintsutusi. Kuid rahvas on jäänud ja saanud jääda. Et seenii on võinud juhtuda, selle põhjuseks on rahva enese suur sisejõud ja õige tunduval määral ka need ajaloolised tegurid, mis on Baltikumi saatusele kaasa mõjunud, olgu need siis sisemised või välised. Meie oleme küll väikesed, kuid meie maa ja meie isegi peame aru saama, milleks meid minevik on säilitanud ja kohustanud: See on rahvuse omapära säilitamine ja seda kõige intensiivsemal omariikluse kujul.

See on ainult osa aspekte, mis meil annab ajalugu, kui võtta seda suuris joonis, mitte aga mõnekümne aasta seisukohast. Poola ja Rootsi aeg on sulustanud eesti ja läti rahvast tugeva invasioonivõimaluste vastu idast ja osalt ka läänest. Võõraste sakslaste kiht jäi hõredaks. See on aga olnud olulise tähtsusega eesti ja läti rahva ajaloolisele säilitamisele; eesti ja läti rahvas on võinud edasi eksisteeruda erirahvastena, et asuda hiljemini ajaloo näitelavadele riiklikult organiseerituna. Suur idapoolne immigratsioon oleks ähvardanud Eesti ja Läti ala Ingeri saatusega. Ähvardav immigratsiooni laine oli siin liiga lähedal ja oleks võinud muuta massiliselt Läti ja Eesti olu enne, kui need rahvad oleksid saanud kindlamini organiseeruda, mis alles hiljemini sündis.

Hendrik Sepp.

Kas nimi ei riku meest?

„Ega nimi meest riku“, öeldi vanasti, kui kellegile anti ebameeldiv nimi, mille vastu aga nimesaaja ise oli võimetu. Troostiks lisati siis pilkavalt „kui mees ise mees on“. Ega me ole rahnl praegugi iga nimega. Vahel otsime nende vastu kaitset isegi kohtult.

Nime abil eraldame üht inimest teisest, see on tema peatülesanne.

Meie perekonnanimed on päritavad ja eesnimi antakse nii varases lapseas, kus inimese iseloom ning teised omadused on veel välja arenemata. Eesnimed harilikult nende kandjaid ei iseloomusta. Küll aga iseloomustavad vanemate maitset ja tõekspidamisi, nagu selles igatüks võib veenduda oma ümbruskonnas. Usklikud inimesed annavad lastele tihti piibli nimesid, saksa orientatsiooniga — saksa nimesid, veneliste kalduvustega — vene nimesid, moodsamad eestlased aga eestilisi jne. Perekonnanimedega on teine lugu. Et selgusele jõuda, mida need kajastavad, on õpetlik tähele panna ameeriklaste nimesid. Siin võime varsti leida, et teatud nime taga on prantsuse veri, seal jälle itaallane, sakslane või soomlane ja õnnelikul juhul isegi eestlane, kui tal ei juhtu olema võõrapärane nimi, mis viib ta teise rahvusse. Nii siis perekonnanimi kajastab enamasti rahvust. Nõnda tunneme tüüpilisemate nimede järele alati ära venelase, poolaka, prantslase, inglase jne. Nii on nimi kooskõlas rahvusega. Erandeid muidugi võime leida, kuid siis näitab see nimi esivanemate rahvuslikku algupära. Nii võime prantslasest ajakirjanikus Sauerweinist ära tunda saksa algupära, saksa kirjanikus Chamisso prantslase, vene tsaariaegses ministris Schwartis sakslaste järeltulija jne. — Meie võõrad nimed aga — neid esineb keskmiselt umbes 45% eestlaste hulgas — tunnistavad ainult kurba ajalugu, nimelt seda aega, kus eestlane

midagi ei maksnud ja kus valitses vägivald meie ühiskondlikus korralduses. Et ka perekonnanimede andmisel vägivalda esines, näitavad peale võõrapäraste perekonnanimede ka ropu tähendusega nimed, mida vabatahtlikult ja ilma surveta küll keegi poleks omaks tunnustanud. Palju suuremat osa mängis aga n.n. kultuuriline vägivald, mis seisis selles, et eestlast kasvatati aastasadu arvamuses, et kõik oma on alaväärtuslik, ainult võõras on hea. Nii õpetati kõike oma põlgama ja end kas või halvemate sulgedega ehtima võõrapäraste perekonnanimede kaudu. Siis pidi inimene nagu isegi väärtuslikumaks saama. Selletõttu kajastavad meie võõrapärased perekonnanimed meie alanduse aega, seda aega, kus meilt lätses leeme eest oma sünnipära ta het riisuda. Meie alandajatele on need võõrad nimed muidugi võidumärkideks, mis nende omaaegsete võitjate järeltulijaid peaksid uhkusega täitma. Meie aga, enesele aru andmata kanname oma häbi ning alanduse märke. 700-aastasest orjaööst õnneks me enam ei kõnele, aga orjahäbi vastu nimedes nagu poleks midagi, kanname neid ja oleme veel rahvuslased pealegi. Arvan, et suurem osa võõraste nimede kandjaist pole lihtsalt mõelnud lõpuni, mis tähendab meil võõra nime omamine, sest muidu nad oleksid püüdnud sest juba ammugi lahti saada kui needusest. Näib, et juba sellega oleks vastatud küsimus, kas nimi rikub meest, ja jaatavalt, sest pole moeks enesest lugupidaval inimesel kanda võõra võidumärki vabatahtlikult ning oma peksjat ülistada. Pealegi nüüd, kus juba 17 aastat oleme ise oma peremehed olnud.

Iga nimi muidugi ei tarvitse alanduse aega märkida. Seda võis eriti eesnimedest öelda. Nii esineb viimasel ajal rootsi nimesid ja pannakse neid vist nende tüseda kõla ja sõprustunnete põhjal. Kuid ka see tähendaks meie oma kultuuri nõrkust ning kisuks kilde eesti rahvuse küljest. Nii on kõige sobivam ikka eestlasele eesti nimi.

Olen kuulnud vanemaid inimesi ütlevat lastele, kui need esinevad ettepanekuga rahvuspärastada oma nimi: „Olen mina selle nimega läbi saanud, saad sinagi. See nimi on ju isaisalt päritud ja vanemaid peab austama.“ — Peab ütlema, vanemate austamise mõte on suur mõte. Kuid just oma esivanemate nimel püüame jälle vabaneda võõrapärasusest. Meie tahame uuesti saada ise eneseks ka väliselt. Ekslik oleks aga siin arvata esivanemaiks ainult neid inimesi läinud sajandi algusest, kes piinatuna ja väljakurnatuna sunniti täitma võõraste soove. Ei, ma mõtlen ka neid esivanemaid, kes võitlesid Ümera jõel ja Riia all, kes langesid Paala väljadel ja hukkusid Sõjamäe rabas. Mõtlen ka neid esivanemaid, kes vandusid ühes meeles võidelda ja surra ja isegi preestrite ristimise maha uhtusid jões kui võõra võimu sümboli. Ei need võinud kuidagi aimata, et nende kangete laste lapsed nii end lasevad eksitada, et valmis on võõraste riiete siilukestega end ehtima. — Kuidas need kanged esivanemad end nimetasid, meie paljudel juhustel ei tea, võõrad kasvud on kõik selle oma alla matnud. Ainult vähest aimu saame selle kohta dr. Saareste uurimustest, mis avaldatud viimases Üliõpilaste Seltsi albumis ja ajakirjas „ERK“ 1934. a. nr. 9–10. Võõrkeesed nimed on kõigest umbes 100-aastased ja mõned neist üsna hilja saadud kas Saksa koolis või muul teel. On meile ju tuttav tüüpiline juhtum kirjanik Anna Haava eluloost, kus noor-neiu pidi südilt võitlema, et oma eesti nime säilitada. — Nüüd on saabunud aeg, kus meie

hilisemate isade eksitus tuleb parandada ning heaks teha. Seda nõuavad vanade kangelaste varjud Ümeral, Paalal ja Sõjamäel.

Hiljuti kuulsin kedagi eestlast ütlevat: Tähtis olevat meil ainult oma kultuur, nimi olevat kõrvalise tähtsusega. — Seni oleme kultuurivarade suhtes olnud laenajad, oleme kultuuriilma võlglast, tuleb jõuda ka andja tasemele. Selleks tuleb aga ridu koondada rahvuslikuks tööks. Tuleb ühendada eestlased ka väliselt, et me üksteist ka võõrsilgi tunneksime. Tuleb lõpetada võõra nime rikkuv mõju. Selle nime rikkuva mõju tõttu on isegi meie lauluisa Kreutzwald tehtud sakslaseks. Läänud aastal tõi ajakiri „Looming“ nr. 9 ära ühe saksa lehe teate selle kohta: „See oli saksa kodaniku seisusest baltlane Friedrich Reinhold Kreutzwald, kes eesti keeles kirjutas eepose „Kalevipoeg“ ja kes eestlastele siis mingi rahvaeepose kinkis.“ — Ka muidki eestlaste saavutusi on võõraste arvele kirjutatud ainult nime tõttu. Meie vanema-aja sportlasi loeti ikka kas sakslasteks, venelasteks, rootslasteks või paremal juhul soomlasteks. — Ja mis jääb järele hilisemal ajal meie valitsuse juhtidest 17 aasta jooksul? Eks loeta neistki suurt osa võõrasteks.

Järeldus, mis siit tehakse: eestlased ise ei suuda midagi, võõrad neid juhivad ja nende riiki ülal peavad. Kultuurile ei suuda nad midagi lisandada, nende iseseisvus on tarbetu. — Nii heidab võõras nimi varju tervele rahvale. Isegi hädaohu võib see meile kaela tuua. Mõeldagu ainult, kui keegi tooks välja meie nimede statistika ja selle põhjal suudaks veenda Lääne-Euroopa, et Eestis on tõepoolest väga palju võõraid. Kaasa aitaks veel meie tänavate ja avalikkude kohtade kõnekeel, kus tõesti väga palju laia võõrast keelt kuulub. Kas ei võiks siis ilmuda kuskilt „heategija“, kes neid „rõhutatud võõraid“ tahab tulla päästma? Kas ei tooks need võõrad nimed hädaohu tervele rahvale? Et seesugune oletus pole võimatu, näitab kas või landesvääri avantüür. Ilmub ju ka praegu ajalehtedes sagedasti seesuguseid teateid. Ja ega Ida-pakti küsimuski paljal tuulel ei püsiks.

Kui enamalt nimede eestistajatele tegi raskusi veniv, tülikas ja kallid protseduur, siis nüüd on need takistused kõrvaldatud. Nüüd võib seda tagasihoidlikkust seletada ainult veel loidusega, loiu rahvustundega. Loidust demonstreerida aga tervele maailmale nüüd, kus asi on liikuma pandud, on kardetav. Varsti võidakse öelda, ega see iseseisvuse tung neil suurem asi ole, kui nende rahvustunne on nii tõnts, et oma häbitavast võõrast nimestki ei raatsi lahkuda. Nendega võib teha kõik, kakkavad veel vägivallamärke armastama ning kalliks pidama. See aga tähendaks jälle uut hädaohu meile.

Olen veelgi kuulnud lausutavat nende kohta, kes oma võõrapärasest nimest kinni peavad, et küllap nad seda arvavad tegevast kavalusest ning ettenägelikkusest. Ehk ootavad jälle mõnda okupatsiooni, kus võõras nimi võiks vahest olla kasulik. Olgu see kas või nali, kuid on siiski huvitav, millisele mõttele võidakse tulla võõra nime puhul. Öeldagu siis veel, et nimi ei riku meest!

Muidugi oleks liialdus maha salata nende eestlaste teened, kelle nimi on olnud seni võõrapärane. Nad on paljugi korda saatnud ja võime neile olla tänulikud, kuid nime rikkuvast mõjust pole nad kunagi lahti olnud.

Ikka ja ikka on kuuldavale tulnud, et kui nad nii suured eestlased on, miks nad siis kooskõla ei taota oma sisemuse ja välimuse vahel? Lubatagn kahelda nende inimeste sõnade ehtsuses, milleks nad seda võõrast nime siis nii hindavad. Ja praegusel juhul näitakski nime jätmine paremal juhul loidust oma rahva ja saatuse vastu, halvemal juhul aga — äraandmist.

A. *Õunapuu.*

Hariduslikke küsimusi.

Kuigi meie rahvas tundub väga haridusjanulisena, siiski näib see suurelt osalt olevat ainult välispidine. Vanast vene ajast on jäänud temasse arvamus, et kes koolis on käinud, saab „kergemale elule“. See on olnud nii lastevanematele kui ka õppijatele enestele peamiseks tõukejõuks. Endiste olude seisukohalt polnud see muidugi vale, sest lai Venemaa sai ära kasustada peaaegu iga haridust saanud inimese. Ei tule ka meil teha etteheiteid endise põlve rahvale, kuna nende püüete tagajärjel oli meil maailmasõja ajal juba ulatuslik haritlaskond. Ilma selle haritlaskonnata oleksid jäänud kasustamata kõik need ajaloo seigad, mis ilmusid sõja lõppemisel, ning omariiklus oleks jäänud saavutamata. Nii täitsid meie vanemad tähtsa rahvusliku ülesande, kuigi valmistasid „kergemale elule“.

Riikliku iseseisvuse saabudes, avardusid hariduse saamise võimalused. Nõudmine haritlaste järele oli suur: riiklikud ja omavalitsuse asutised tarvitasid haritud jõude suurel arvul. Lisaks sellele pesitses veel paljude südames salajane lootus, et „Venemaa läheb lahti“ ja siis on haritud jõududel veel rohkem maad. Egas muidu igal sügisel lastevanemad tõstnud küsimust, miks ei õpetata vene keelt, kas ei saaks korraldada selle keele tunde jne. Isegi möödunud sügis ei moodustanud selles mõttes veel erandit. Nii püsis „kergema elu“ kaal ikka aus, kuni saabus majanduslik depressioon, kus hakati koondama liigselt laiutunud asutisi. Koondamisel tuli paratamatult ka vallandamisi. Koolid aga paiskasid igal aastal ikka uusi ja uusi lende välja, haritlaste turg küllastus ning tekkis mõiste haritlaste üleproduktioon.

Väljendis haritlaste üleproduktioon on arusaadav vaid seisukohalt, et „kergema elu“ teenistuskohiti pole vastaval hulgal saadaval ning haridusele kulutatud kapital ei kannu kohe silmanähtavaid protsente. Muidu aga tundub asi absurdseks. Tõepoolest, kui peame haritud inimeseks seda, kelle mõte töötab vilkalt ning õieti, kes igal ette seatud eluküsimuses suudab hästi lahendada, kellega teistel inimestel on meeldiv läbikäia, kuidas võiks seesugustest inimestest olla üliküllus! Kas siis tõeliselt saaks kellegi kohta öelda, et selle või teise ülesande täitmiseks on ta liiga tark, ta ei suuda seda ülesannet täita, kuna on liiga palju õppinud! Ei, asja põhimõtteliselt võttes on haritlaste üleproduktioonist kõnelemine mõttetud, nagu seda väljendas korra kadunud F. Mikkelsaar.

Ainsa asjaoluna nõuab siinkohal arvestamist sageli esinev kahtlus: vahest ei ole meie diplomi omanikud ülaltoodud mõttes küllalt haritud

inimesed, vahest on nad liiga eluvõõrad, liiga kaugel elust. vahest ei tööta nende mõtegi küllalt hästi, vahest on nende elav mõistus liiga koormatud mingi võõrkehaks jäänud mälu-materjaliga ning maetud selle alla. Kui see on nii, siis peitub viga meie koolis. Sel puhul nõuaks meie koolireformi, et sealt läbikäinu saaks ka tõesti haritud ning arenenud inimeseks, kes suudaks oma elutülesandeid täita. Niisugusel hariduse omanikul ei tuleks siis kunagi kahetseda seda, et ta on haritlane. Ta oleks pidanud ka ilma hariduseta täitma mingit kohta elus. Nüüd võib ta ju asuda samale kohale, kuid oma mõttetarkuse ja arusaamise tõttu seda kohta palju edukamalt täita. Silmanähtavaid protsente haridusele kulutatud kapital ei kannu, kuid inimene peale oma elukutselise töö on veel ka inimene ja haritud inimesena on ta palju väärtuslikum.

Pettumus, kui ei saada „kergema elu“ kohta, on ebaõige kasvatusvili. Ei tule kasvatust rajada kohasaamisele ega usule diplomi jõusse. Tuleb kasvatada usku enesesse, ettevõtlikkust ning iseseisvust. Tuleb õpetada hindama ka hariduse väärtust omaette, laiemat silmaringi ning sügavamalt elu mõistmist.

Ülaltoodust selgub, et haridust üldhariduse mõttes ei saa sisulisest võttes kunagi olla liiga palju. Seda rõhutavad meile ka asjaolud piiride taga. Kui väikerahvaste tugevus öeldakse seisvat nende kultuuris, siis tänapäev ei anna suurrahvadki võidujooksus alla (venes 7-aastane algkool, saksas 8-aastane). Selletõttu ähvardaks meid lämmatamine, kui meie peatuksime, ja surm — kui meie läheksime tagasi. Juba üksi meie kodumaal meie kaasrahvad kasustavad kesk- ja kõrgemat haridust suhteliselt suuremal määral kui meie. Ülikoolis ju on praegugi ühe rahva [suhteline üliõpilaste vahekorid meie omadega isegi seitse korda suurem.

Väljavaated, mis selletõttu juba meie kodumaal meile avanevad, on otse masendavad. Võetagu näit. mõnesuguseid tööstusharusid, mis on muulaste käes. Eestlasel on juurepääs sinna võimalik ainult lihttöölisena. Haritud eestlast ei lasta sinna ligi isegi meistrina. Meie eneste poolt loodud kõrgete tollimüüride taga on käitiste omanikel võimalik meilt — moodustame meie ju selle ostjaskonna — mitmekordset maksu saada. Madalate palkade tõttu saavad töölisedki vähe tagasi. Kui eesti nädalatel propageeritakse neid saadusi kodumaa kaubana, kas ei tundu see otse pilkena. kui see deshifreerida: toetage neid muulasi, andke abi võõrastele. Siis ei aita enam ei % määramine ülikoolis ega summade piiramine ühele tasemele meiega gümnaasiumides. Tollid võimaldavad neil nii-kui-nii võtta meilt makse, nende abil õppida välismaa ülikoolides ja toetada oma erakoole. Nii tõustakse ikka enam härrasrahva seisundile. Et asi pole mitte ainult oletus, vaid hädaoht meie rahvale on tõsine, näitab asjaolu, nagu teatakse kõnelda, et mitmed ettevõtted ja isegi kaubandusharud on minemas võõraste kätte. Poolakad on osanud oma rahvuse huviseid kaitsta, ja meilgi ei peaks see olema võimatu. Me ei tohi saada jälle võõraste käsualusteks.

Et lugu niisuguseks kipub minema, oleneb muidugi võõrast kapitalist, meie usaldavast lihtsameelsusest. Ei saa aga salata ka asjaolu, et eestlane on vahest passiivne ja vähese ettevõtlikkusega. Selle joone peame retusheerima kasvatusega. See nõuab koolilt suurema tähelepanu pööramist kõigepealt isetegevusele. Meil näib paljude poolt taga nutetavat endist vene kooli, kus enam mehaaniliselt tuubiti ainult ja isetegevus oli hoopis

tagaplaanil. Ka teatud kaugus elust näib püsivat. Siin seisab veel kõva pähkel meie haridusjuhtide ees, et haridus korraldada just nii, nagu meile kohane. Ei saa enam igatseda taga vene kooli, samuti pole võimalik kopeerida mõnda võrrast. Ainult koduste olude üksikasjaline analüüs ja nende tarbed võivad anda meile õiged lähtekohad. Näib, et peahäda meie hariduspoliitikas ei seisa mitte õpetuses, vaid kasvatuses. Sel alal näibki olevat palju patustatud, kuna õpetajatele on laotud selga aina rohkem ja rohkem tunde õpetuse alal, kuna kasvatusliku külje läbiviimiseks pole jäetud neile ei aega ega jõudu. Õpetus on viidud mingi vabrikutöö põhimõttele, õpetaja saab ainult massi võtta, mitte last individuaalselt.

Kui koolis hakatakse rohkem hindama meie tarbeid, viiakse õpilased lähemale elule, siis ei saa mööda k u t s e h a r i d u s e k ü s i m u s e s t. Seda ala on püütud arendada viimasel ajal päris rõõmustaval viisil, kuid rahvas on kutsekoolide vastu ikka külm, eelistab üldharidust. Seegi suhtumine nõuab analüüsi, kuid näib, et peapõhjus on siingi asjas eneses. Kutsekoolidele on antud värving, nagu oleksid need koolid laste jaoks, kellel puuduvad anded üldharidusliku keskkooli jaoks. Vanem, kes oma lapse sinna viib, paneb nagu tema eest edasisaamise võimalused kinni. Üldhariduslikust keskkoolist (gümnaasiumist) tuleb välja ikka härrasimene, siit ainult käsualune. Kui nüüd vanemal on majanduslikult võimalik ja lapsel jätkub andeid ning tervist, siis on otsus korraga selge.

Teine asi oleks siis, kui oleks kutsekoolist edasipääsu võimalused. Siis lapsevanem võiks nii arutada: pärast tahab ta poeg-tütar ülikoolis nii-kui-nii õppida seda või teist ainet, on hea, kui ta ju noorest peast kohe hakkab tutvuma ja süvenema oma alasse, siis on tal ülikooliski kergem mõista seda ala jne. Mingu kutsekooli. Kas siis pärast kutsekooli lõpetamist sel noorel on veel võimalik minna edasi õppima, kas tal on see kasulik või ta üldsegi tahab seda, pole enam tähtis. Nii tuleb kutsekoolid eeskätt tõsta lugupidamise sellega, et lõpetajale antakse edasipääsemise võimalus nii kaugele, kui jõud kannab. Mitte aga nii, et ühed on eliidi koolid, teised alamale tõule. Ei saa vanematelt nõuda, et nad lõikaksid edasisaamise väljavaated oma lapsele, või veeretaksid talle üleliigseid raskusi teele. Vahest ei suudaks nad pärast välja kannatada etteheiteid oma lastelt, mis sel puhul võiksid olla möödapääsematud. See oleks asja üks külg.

Teisest küljest tuleb väljavaated selgitada, kuhu me üldse püüame. Vanasti oli selge, mida taheti: „kergema elu“ kohta kodumaal või vähemalt Venemaal. Nüüd pole kohta väljas üldsegi loota ja kodusedki kohad on täis. Järelikult tööd ei saa enam nii valida. Tuleb leppida sellega, millele saab aga rakendada. Siin annab nii mõnigi käsitöö, siis põllu- ja aiaharimine üsna lähedaid väljavaateid. Kuid miks peaks laskma kaubanduse ja tööstusegi oma kätest. Tuleb neilki aladelt ära võtta alaväärtuslikkuse pitsat ja lapsi maast madalast nende aladega tutvustada, korraldades ekskursioone igasugustesse töökodadesse, äridesse ning ettevõtetesse, näidata kodumaad igast võimalikust küljest (mitte ainult ilusaid maakohti, vanu kloostreid, losse jne.). Vähe veel näitamisest, tuleb süveneda nendesse ning need alad meeldivaks teha. Peab ka mõne ala jaoks kas või kursuste kaudu inimesi ette valmistama, näit. kas või metsakaupmeesteks.

Selle kõrval peab aga inimesi innustama ka tööle veel selles mõttes, et see maa on nüüd meie maa, ta on meie alatine kodu, pole mitte niisugune ajutine koht, kus peatume häda sunnil. See kodu tuleb võimalikult

meeldivaks teha, et me siin ka tõesti ennast kodu tunneksime ja siin meil oleks hea elada. Kui me nii saaksime korra selle karjääristi vaimu õigetessee roobastesse suruda, teiselt poolt kutsealad ja kutsekoolid ausse tõsta, oleks juba palju tehtud.

Viimaste puhul aga ei saa veel märkimata jätta mõnda ühekülgsset vaadet. Miskipärast hinnatakse mõndasid aineid nii, et ilma nendeta nagu inimene oleks poole haridusega. Väljendas küll korra üks meie tõsisemaid professoreid, et ülikoolile need ainenatukesed, mis õpilased oma mälus kaasa toovad, on üsna vähese väärtusega. On tarvis ainult arenemist ja oskust tööd teha. Kui asi nii, siis miks peame neid aine natu kesi nii väga hindama. Kogemused näitavad, et arenenud inimene (kutsekooli lõpetanu mõnda gümnaasiumi ainet eksternina õiendades) võib kahe kuuga isegi kolm gümnaasiumi ainet ära õppida. Kui arenemisel tõesti seesugune väärtus on, siis kas pole ükskõik, millisel alal, millisel ainel tööades end arendada. Ja miks oleksidki näit. Napoleoni sõjad suurema hartva väärtusega kui näiteks aurumasina igakülgne tundmaõppimine. Inimese eilulähedus aga võidaks kindlasti.

Kui me kutselist ainet hindame ka arendava distsipliinina, siis peab ka seda arvestama võistlustel näit. ülikooli astumisel, et kutsekoolist tulijad ei peaks võistleva hoopis raskemais tingimuses. (Et võistlusaine ei oleks ühtedel peaineks, teistel kõrvalaineks) — Üldse aga võistluseksamid, eriti veel kirjalikud üksi, võivad anda kahtlasi tagajärgi, vahel otse üllatavalt eesklikke. Kellel nendega tegemist ning kokkupuutumist on olnud, need teavad, et vahel just head õpilased ja andekamad langevad välja ja nõrgemad võidavad. Mõjub kaasa andekate närvilikkus ja liigne vastuvõtlikkus uutele muljetele. Ühte viisi kahtlased on nii kirjatööd kui testid. Kindlama tagajärje annab juba töötamine ja mitmekordne kokkupuutumine pikema aja jooksul. Kuid siingi on paljud eksimused teada ka suurmeeste elulugudest (näit. E. Zola).

Kuigi oleks soovitav anda tervele rahvale võimalikult kõrgem haridus, siiski peame esialgu jääma veel nähtavasti kuueklassilise algkooli juurde just ma ja n d u s l i k k u d e l põhjustel. Siin aga tekivad mitmesugused mõtted. Kui riik ja rahvas on teatud pingutuste abil annud alged hariduse alalt, kas on õige need jätta edasi arendamata, kas nad nii täidavad need ülesanded ja lootused, mis neile pandi. Paistab, nagu ei toime taks me küllalt ratsionaalselt sel puhul, nagu läheks palju tehtud tööst kaotsi, nagu jääks see kool poolele teele, sest kooli lõpetaja on sagedasti veel alles 14-aastane laps. — Tõsi, soovijaile on siin täienduskoole, õpiringe, raamatukogusid jne. Suurem osa aga jääb kõigest kõrvale. Paistab, et peaks nendegi peale mõtlema. Kas ei oleks otstarbekas neile talveõhtuil korraldada mõnesuguseid s u n d u s l i k k e kursusi, kus nad teatud ülesanded täidavad vastavalt nende valitud elukutele? Selleks võiks ametisse seada rändavad õpetajad, võiks aga ka kohapealseid kaasa tõmmata.

Meie majanduslik kandejõud sunnib puudutama veel ülikoolis õppimise küsimust. Kuigi meil ei saaks midagi olla vastavalt korraldatud ülikooli haridusega talupidaja, vallakirjutaja, algkooliõpetaja, kaupmehe jne. vastu, siis õppimise pikk aeg, suured kulud ja noore inimese tööst eemalolek ei luba seda üldiseks teha. Peame leppima esialgu vähemaga, tuleb „plaanimajandus“ ka siin sisse seada. Ülikooli saadame ainult teatud elukutsed ning juhid. Vaevast on aga otstarbekas jätta see ametialaline valik juhuse hooleks. Igatüks ei kõlba näit. juhi kohale. Vahest hea mäluga suudaks

nii mõnigi tarvilikud ained ära õppida ning eksamid rahuldada, kuid „õppimise masin“ ükski on elus väärtusetu. Juhil peab olema peale muu veel mõistust, algatust, korraldusvõimet, iseloomu jne. Seda kõike peaks vastav valimine silmas pidama. Arusaadavalt ei lahenda neid küsimusi kirjalik võistluseksam. Siin tuleb vastavalt uurida inimesi tervel õppeajal.

Nii oleks haridusalal meil veel palju uurimis- ning korraldamistööd, et see täiel määral vastaks meie riigi ning rahva tarvetele.

A. Puidu.

Meie linakaubanduse puudustest.

Põllumajandussaaduste kaubandus on nõnda kuidas seda võtta. Ärimees vaatab endale kui hädatarvilikule lülile põllumajandussaaduste turule ja tarvitaja kätte toimetamises. Teisalt aga teame, et tootjate kui ka tarvitajate huvides on jõuda sinna poole, et nende vahelisi kaubanduslikke astmeid vähendada, või koguni väljalülitada.

Nõnda siis on meie põllumajandussaaduste kaubanduses kujunenud teatud võistlus, mis erineb äride omavahelisest konkurentsist juba põhimõtete pärast. Tootjaskond organiseerib, et enda kontrolli all oma saadusi viia lähemale tarvitajale ja vaatab kogu põllumajandussaaduste kaubandusele mitte nii väga kaubanduslikust seisukohast, kui võrd peab kogu küsimust lihtsaks saaduste otstarbekohasemaks turustamiseks. Kaupmeeskond, kinni hoides vanust traditsioonest, vaidleb säärasele suunale vastu, pidades tarvilikuks asjaolu, et põllumees ärgu kippugu kaugemale ainete tootmisest. Ainete laiemaulatusliku turustamise eest hoolitseksid nemad paremini, kui põllumees oma peaga ja organisatsioonega seda kunagi teha suudaks.

Elu ja areng annab siiski tootjatele õiguse. Paljude ainete, nagu või, munade, loomade jne. turustamise viiside suund meil ja veel rohkem mujal näitab, et puhtkaubanduslikud ettevõtted surutakse sellel alal kõrvale. Osa põllumajanduslike ainete turustamise on võtnud oma kätte isegi riik, kas tervelt või osaliselt. Meie, näiteks, rukki ja nisu kaubanduse alal, ja mujal riiges veel mitmete teiste ainete kaubanduses. Riigivõimu vahele segamise on välja kutsunud rahvusvahelised turgude kitsendused ja teatud tootmise alade edendamise ning kaitse tarve, kuid tihti ka ainete siseturu hindade reguleerimise tarvidus. Näiteks meie nisu kokkuost riigi poolt oli tingitud vaid sellest, et sügisel hoida hindu, kui turg nisusaagist küllastub, ja põllumeest päästa kaupmeeskonna meelevalla alt.

Põllumajandussaaduste tootmise (ümbertöötamise osa) ja turustamise käigus on määratud edusamme võidud teha ühistegevuse kaasabil, kuna see on üks soodsamaid omaabi organiseerimise viise.

Meie, kui linakasvataja maa linakaubandus on samuti peamiselt põllumajandussaaduste turustamine. Linakasvatuse osa põllumajanduses on küll kõikunud, olenevalt maailmaturu lina hinnast ja siseriiklikust tähelepanust, kuid selle ala rahvamajanduslik osatähtsus on küllalt suur, et linaasjanduse ja linakaubanduslikke küsimusi võtta tõsisemalt. Linakasvatuse osa rahvamajanduses avaldub peamiselt järgmistes asjaoludes:

1) väliskaubanduses: kümne aasta jooksul kuni 1932. a. veeti linasaadusi rühmade järele Eestisse sisse ja siit välja kokku alljärgnevates väärtustes (tuhandetes kroonides):

Linaseeme		Linakiud		Linaketrusvabrikute saadused		Õlikoogid	
Sissevedu	Väljavedu	Sissevedu	Väljavedu	Sissevedu	Väljavedu	Sissevedu	Väljavedu
1785	4517	1159	93169	336	5316	—	1151

Samal ajal on linasaaduste väljavedu meie väliskaubanduses täitnud järgmist osa:

Üld väljavedu tuhandeis kroones	Põllumajand. saaduste väljavedu tuhandeis kroones	Linasaaduste sisse- ja väljavedu tuhandeis kroones		Keskmine	
		Sissevedu	Väljavedu	linasaaduste väljaveo % üldväljaveost	linasaaduste väljaveo % põllumajand. saaduste väljaveost
890404	416532	3280	104151	11,7%	27,4%

Üksikutel aastatel, nagu 1924. aastal, andis linasaaduste väljavedu üldväljaveost 25,3 % põllumajandussaaduste väljaveost 56,9 %. 1932. aastal aga olid vastavad arvud 5,2 % ja 9,6 %. Linasaaduste väljaveo osatähtsus on langenud, kuid viimastel aastatel, eriti 1934. ja vast veel enam 1935. aastal see osatähtsus jälle tõuseb.

Linasaaduste sissevedu on seevõrra väike, et see ei vääri nimetamist. Küll väärib tähelepanu maailma linaturul asjaolu, et selle kauba eest ei ole suletud kusagil piire. Vaevalt seda tehakse ka edaspidi, sest linakiude suuremal määral tarvitajad riigid ei saa oma linakasvatust sellel määral tõsta, et kiutarvet täita oma saadustega. Nii ei ole edaspidi ka ette näha meie linakiu välismaisel turustamisel takistusi.

2) R a h v a t ö ö j ö u m a h u t a m i n e p ö l l u m a j a n d u s e s. Põllutöökoja Põllumajandusliku Raamatupidamise talituse andmeil on põllumajanduses üks tulundusmaa hektar mahutanud 7 aasta keskmisena (1925—1932) enesesse inimtööjõudu 270 töötundi aastas. Selle kõrval korraldas sama Raamatupidamise talitus 3 viimasel aastal ankeetlehtede abil linakasvatuse tasuvuse uurimist ja saadud andmetel omab iga ha linakülvipinda 3 aasta keskmisena inimtööjõudu 825 töötundi aastas. Sellase määran ei ulatu ühegi põllukultuuri tööjõu mahutavus.

Meie linakülvipind püsis 8 aasta jooksul (1923—1932) keskmiselt 34.307 ha. See linakülvipind mahutas enesesse tööjõudu aastas 28.303.275 töötundi, 2.830.327 tööpäeva või arvesse võttes, et üks inimene teeb aastas keskmiselt 250 tööpäeva, siis andis tööd 11.300. inimesele. Lülitame aga linakasvatuse põllumajandusest välja ja asetame vastava maa-alaste kultuuridega, missugused nõuavad ha kohta inimtööjõudu keskmiselt 270 töötundi, (üksikud kultuurid, nagu nisu, veel vähem — 180 töötundi aastas) siis saame samal maa-alal (34.307 ha) ära elatada kõigest 3.700 inimest.

Tähendab, kui heidame oma põllumajandusest välja linakasvatuse ja asendame viimase teiste kultuuridega, siis lülitame sealt välja ka 7.600 inimese äraelatamise võimaluse. Meil ei ole seni sellele pööratud tähelepanu, kuid Lääne-Euroopa tähtsamad linakasvatajad maad, nagu Belgia ja teised, on juba aastakümneid tagasi sidunud linakasvatust rahva sotsiaalküsimusega. Seda ka täie õigusega.

3) Põllupidamise ja kogu rahvamajanduse sisetulekute mitmekesistamine. Püsiv ja vastupidav põllupidamise üksus nõuab enda majapidamises mitmekesidust, küll viljavahelduse süsteemis põllukultuuris kui ka sisetulekute kindlustamises kogu majapidamisele. Linakasvatuse alalhoid aitab seda soovivat õhkkonda kindlustada. Väiketalundeis võimaldab ta alalisel tööjõul tegevust talvisel ajal, millal sagedasti ei ole teha muud tööd. Suuremad talundid aga võivad samal ajal tööle rakendada suurel hulgal palgatööjõudu. Linakasvatuse ja harimisega seotud töödest langeb 60 % sügistalvisele ajale.

4) Meie linakiud ja linaseeme on kord maailmaturul läbilõõnud, sellel kaubal on ajalooline nimi ja meie kliimalised eeldused selleks, et sihikindla töö ja vankumatu tahtega võime oma linakaubaga ka tulevikus jõuda teiste linatootjate maade hulgas esimeste hulka.

Kui palju meie ka rõhutaksime linakasvatuse suurt tähtsust talude väljaostmise ajast kuni iseseisvuse võitluse kibedama heitluse päevadeni, kui palju linakasvatus väärt on praegu ja kui palju tema väärt võib olla veel tulevikus, peame siiski avameelselt tunnistama, et linakasvatusest enesest on tänapäeval järelejäänud vaid ahervarred. Meie kuulus linakasvatus on kahvatama lõõnud isegi lähemate naabrite Läti ja Vene linakasvatuse kõrval. Miks on see nii?

Ei ole tarvis süüdistama hakata meie eelmist valitsemiskorda, kus ei võidud eduga läbiviia kõike tarvilikku, ei ole tarvis süüdistada kõiki neid eelmisi valitsusi, vaid kui siin keegi süüdi on linakasvatuse hävinemises, siis on seda esmajoones üldine arvamine ja tootjaskond ise.

Sel ajal kui põllumajandust hakati ülesehitama Lääne-Euroopa turu nõuete kohaselt, ei olnud meie põllumajanduses peale linakasvatuse midagi, mis oleks annud soovitavaid aineid. Üldine tähelepanu ja tootjaskonna huvi pöördus uutele teedele — karjakasvatusele j. n. e. Nüüd võime uhkusega tagasi vaadata saavutustele sellel alal ja kui küsime, kes tegi selle töö? — siis võib siin olla üks vastus: seda tegi tootjaskond — meie põlumees. Kõige selle juures on ärksamad ja edasipüüdlikumad kiita saanud, kuid samal ajal on nad tunda saanud ka raskusi. Üldtulemused on aga väärt, et neid hinnata.

Ainult seeläbi on võidud ümberehitada väheste aastatega mitmed uued põllumajanduslikud alad, nagu karja-, sigade-, ja kanakasvatused, et nende alade saaduste ümbertöötamise koos turustamise ülesannetega on tootjad võtnud enese kätte.

Linakasvatuses, kus juba varem olid vastavad kogemused — põlumeelhel tootmise osas ja eralineaaridel kaubanduslikus osas, — seal ei nähtud tarvidust tootjate poolt end eriliselt pingutada. Loodeti, et küll see ala kui vana ja proovitud tegevus iseenesest seisab ning areneb. Mitte ei vaidle vastu, nagu ei oleks linakasvatus teatud viisil seisnud, kuigi tagasiminekutega, kuid ikka ja jälle peab tähelepanu juhtima küllaltki proovitud töö-

le, et elus ja ajaloos ei ole paigalseisu. On vaid edasi- või tagasimineku. Et linakasvatust ja turustamist on edasi lüüdnud meie lähemad naaberriigid ja et meie isegi oleme võrratult edasi lüüdnud teiste põllumajanduse harudega, siis linakasvatuse osas nähtub vaid ainult tagasimineku. Meie ei ole suutnud linaasjatanduses sammu pidada üldise arenguga.

Kui lähemale minna põllumajanduse tootmise ja turustamise arengule, siis peab esimeses jões mainima seda, et see areng on temooplast kiirem ja tagajärgedelt tulemusrikkam, kui need toimingud püsivad üksiteisega kindlas seoses. Kõigil teistel põllumajanduslike saaduste tootmisaladel on turustamine või teiste sõnadega nende ainetega kauplemine rakendatud tootetava aine väärtuse tõstmise teenistusse, kuid midagi säärast ei ole linakaubanduses.

Linakaubandus on 100 protsendiliselt eralineaäride käes. Erakaubanduses on oma erihuid ja ta ei saa kunagi suurel määral olla huvitatud sellest, missugune on tootetava linaku absoluutne väärtus või kui palju saab tulu tootja. Igatahes erakaubanduse huvi on säärane, mis ei tiivusta mõju avaldama tootjale linaku väärtuse energiliselt tõstmiseks ega lina kokkuostmise aparadi kohandamiseks sääraselt, et linaku väärtuse tõstmine ja tootja poolt selle tõttu tehtav enamkulu end tasuks.

Meie linakaubandus praeguses seisukorras ei ole puudulik mitte ainult seepärast, et tema pole huvitatud linakasvatavate tulust ja meie ajaloolise linakauba väärtuse tõstmisest, vaid meie linakaubandus on ootsekoheseks ja mõjuvaks linaasjatanduse arengutakistavaks teguriks — eriti korraliku linaharimise arendamise osas. Puudulik linaharimine ei saa paraneda, kui lina ostetakse kokku keskmise väärtuse järgi, ilma sortimata, kuni lina ostetakse öösel, ja kuni linaostmist toimetatakse inimeste poolt, kes lina sortimist hästi ei tunne.

Kogu meie linakaubanduse puudused ei seisa mitte ainult selles, et see on erakaubandus, vaid põhjused seisavad veel stügvamal, ja nimelt asjaolus, et meie linakaubanduse raskekaal lasub rahvusvaheliste lineaäride õlgadel. Need ärid ei ole ise linatarvitajad vaid ainult vaheltkauplejad. Nii otsid siseturul lina kokku ja ekspordisid vastavatel linakaubanduse hooaegadel

	Kodumaa ärid	Välisfirmade Eesti osakonnad
1930—1931	46%	54%
1931—1932	35%	65%
1932—1933	45%	55%
1933—1934	59%	41%

Lineaäride hulgas on küllalt veel niisuguseid ärisid, kes töötavad mitte eesti kapitaliga, keda ei juhi eesti meel ja kelle juhatajate soontes ei voola eesti veri. Ülejäänud eralineaäridest on vähemad koguni välisfirmade mõju all. Kui kõike neid asjaolusid kokku võtame, siis on päevaselge, miks meie praegune linakaubandus ei saajuba tehnilistel põhjustel ja seistes rahvuslikult ükskõiksel pinnal kunagi olla huvitatud meie linakasvatuse väärilisest ja tarvilisest ülesehitamisest. Üksikud erandid linakaupmeeste peres ei päästa ega saagi päästa meie linakasvatust.

Neil päevil pühtsesime iseseisvuse 17. aastapäeva. Rahvuslik väim on pead tõstnud ja meie oleme ülesehitaval tööl kõigil aladel. Ei ole üle aru ne mõelda nüüd muude põllumajanduslikkude küsimuste hulgas ka linakaubanduse tarvilisele ümberkorraldamisele ja seada see tootja-põllumehe ning meie riikluse teenistusse. Suur ülesanne langeb sellel alal tootjate õlgadele, kuid üle aru ei ole kunagi ka valitsusvõimu tähelepanu ja kaasabi.

Ei ole hea kuulata veel neil päevil Inglismaalt saabunud teateid, kus mainitakse seda, et Eesti väikese linahulga allahinna turule paiskamisega püütakse allaviia maailmaturu linahindu, või seda, et meie lina hinnanooteeringud Inglise turul on viimseil päevil äride üksteise võidu allapakumise tagajärjel 3 ingl. naela võrra tonni kohta suhteliselt maha jäänud naabermaade linahinna noteeringuist.

Siseturul valitseb niikuinii linakaubanduses teatud korraldamatus. Kui säärane olukord ilmneb ka välisturul meie linadega, siis tuleb kogu linakaubanduse küsimust väga tõsiselt võtta.

Meie linakaubanduse ümberkorraldamiseks on vaja kavatsetavaid ja teoksil olevaid sundnorme, aga kõige selle juures veel rahvuslikku aadet ja rahvuslikku meelt.

Hans Kõiva.

Ringvaade.

1. Sakslaste tegevus ja vähemusrahvuste kulturomavalitus.

„ERK“i veergudel on korduvalt tähelepanu juhitud meil esinevatele ohtlikkudele välismõjudele, eriti saksluse tegevusele Eestis. Praeguse valitsuse ametisse tulekul 1933. a. sügisel hakkasid ka valitsusvõimud huvi tundma sakslaste tegevuse vastu, mis oli kujunenud julgeks ja varjatumaks. Tulemuseks oli sakslaste salategevuse paljastamine ja kohtu protsessid, mis lõppesid sakslaste karistamise ja trahvimisega.

Peale seda on nüüd saksluse rindel väliselt vaikne. Näib koguni, et sakslaste peres on osaliselt hakatud uusi purjeid seadma. Selleks on näit. asutatud „Eesti sakslaste rahvameelne koondis“, kelle ülesandeks oleks eestlaste ja sakslaste vahekordade parandamine. Vastavas toonis kirjutab ka selle ringkonna häälekandja, mis algas hiljuti ilmumist.

See kõik oleks väga tervitav, kui see tähendaks olulist meelemuutust meie sakslaste juures. Seda aga kõikide tunnuste järgi siiski öelda ei saa. Sakslaste mõõduandva osa tõeline nägu on jäänud endiseks, tasatargu töötatakse endises väimusedasi. Kohandatakse endid vaid antud oludele.

Baltimaadel elavate sakslaste ülesandend võttis kokku rahvussotsialistide häälekandja „Völkischer Beobachter“ ühes mõõdunud aasta lõpul ilmunud artiklis järgmiselt: „Enesest mõista, et sakslus seisab nüüd uute ülesannete ees. Saksa rahvusest kodanikud peavad hoidma alal oma rahvust iseeneise jõududega uue riikluse ja autoritaarse kursi raamides, ning kindlustama oma rahvusele arenemisevõimalusi nii praegu ja ka tulevikus“ (meie sõrendus).

Ühtlasi märgib tähendatud leht, et Saksamaa on nii Balti riikides kui ka mujal maailmas elava saksluse esindajaks, olles huvitatud nende elulisest arengust ja valmis välja astuma nende õiguste eest.

Sellekohase advokaadi-ameti on nüüd osa saksa ajakirjandust oma ülesandeks võtnudki. Nii tõstis „Berliner Tageblatt“ hädakisa meil ja Lätis maksmapandud keelseaduste puhul, mis olevat sihitud saksa vähemuse vastu. Ühtlasi ei unustanud leht seejuures kordamast vana muinasjuttu sakslaste kultuurikandvast osast Eestis ja Lätis.

Kui kaugele osa saksa ajakirjanduse töö võib langeda, seda iseloomustavad hiljuti „Berliner Börsenzeitungis“ ja „Ostlandis“ ilmunud kirjutused. Esimese lehe

kirjutuste puhul, mis olid Eestile ja Läti-
tile haavavad, käisid Eesti ja Läti saadikud
Saksa välisministri juures protesteerimas.
Seal avaldatigi kirjutuste kohta kahetsust ja
ühtlasi avaldati loootust, et edaspidi
niisugused kirjutused ei kordu. Kuid ei lähe
kaua, ja juba ilmub „Ostlandis“ „pikk ning
sisult ülbe kirjutus pealkirja all: „Eesti ja
Läti 1934. aastal“, mis sisaldab laimu Eesti ja
Läti riigi- peade ja valitsuste kohta“ nagu teatas
telegramm Berliinist.

Jällegi protesteerivad Eesti ja Läti saadikud
Berliini välisametis ja jällegi mõistetakse
seal Saksa poolt ametlikult hukka niisuguste
kirjutuste ilmumine. Kõigile neile kinnituste
vaatamata aga ei saa eeltoodu põhjal kindel olla,
et saksa ajakirjandus edaspidi meile jälle
üllatusi ei too.

Kuid mitte üksnes Saksa ajakirjandus, vaid ka raadio
on rakendatud Balti riikidesse puutuva
propaganda teenistusse. Nii on ühe läti lehe
teatel Königsbergi ringhäälingu saatetava
ümberkorraldatud propagandaks Balti riikides
asuvate sakslaste hulgas. Ringhäälingu
saatekava kohandatavate nendele eritingimuste
le, millistes asuvad lähemas ja kaugemas
ümbruskonnas elavad sakslased.

Niisuguste nähete juures ei saa praegu
juttugi olla sakslaste ükskõiksusest Balti
riikides. Seda saavad tunda nii Leedu, Läti
kui ka Eesti. Missuguste võtetega ja missuguste
sihtidega sakslased töötavad see on selge
kõigil, kes jälgisid Leedu peetud Klaipeda
natside protsessi. Kuigi protsessis selgitatud
ajajärk kuulub minevikku, ei puudu sakslastel
samasugune programm ka tulevikuks. Nii
nimetas peale Saarimaa rahvahääletust
võidujoovastuses olev rahvussotsialistliku
erakonna ametlik häälekandja „Westfälische
Landeszeitung“ Klaipeda territooriumi „ida-
poolseks Saarimaaks“ ja nõudis Klaipeda
kõisimise otsustamist rahvahääletuse teel,
nagu otsustati Saarimaa küsimus.

Sellega ühenduses ei ole huvitusest märkida,
missugune väimustus täitis ka meie saksluse
häälekandja „Estländische Zeitung“ veerge
peale Saarimaa rahvahääletust. Silmnähtavalt
andis Saarimaa rahvahääletus ka meie sakslastele
julgest ja hoogu tegutsemiseks. Just nagu oleks
Eestis mingit analoogiat Saarimaa sündmustega!

Hoogu sattunud sakslased tegutsesidki
meil praegu, kus see vähegi võimalk. Ilmekalt
selgus see saksa üliõpilaste ülevalpidamisest
Eesti üliõpilaskonna täiesti põhjendatud
mürgikirja puhul, kus nõuti eestlastele
haridusega misel üheõiguslust meie
vähemusrahvustega. See loomulik nõue on
sakslastele

ajanud marru. Üliõpilaskonna edustuses
tõstsid siis sakslased hädakisa neile
tehtava „ülekohtu“ pärast. Seda sakslaste
sõjakäiku juhtis balti-saksa rahvusest
matemaatika üliõpilane Boris Tanton,
kes möödunud suvel käis Saksamaal
õppimas ja oludega tutvumas. Kui üliõpilaskonna
edustus sakslaste protesti kui põhjendamatu
tagasi lükkas, on lahingu kaotanud sakslaste
juht saanud hakkama omapärase võitlusviisi-
ga: nimetanud edustuse liikmeid „aituteks“
ja „pättideks“. Nende sõnade eest tuleb
B. Tantonil nüüd vastust anda akadeemilises
kohtus.

Nii peavad end üleval sakslased, kes
kasutavad meil kulturomavalitsuse näol
suurimat seaduslikku tegevusvabadust.
Selles olukorras ei tohi meie end lasta
petta siinsete sakslaste väikese murdosa
eestisõbralikkuse avaldustest, vaid peame
tunnistama tõsiasja, et umbes 90%
meie sakslasi elab endises baltluse
vaimus edasi. Tegutsemisviis vaid on
muudetud oludele vastavaks.

See olukord ei nõua üksnes kinnialutamist
vaid ka paratamatuid järeldusi eestlaste
poolt. See nõuab meie vähemusrahvuste
kulturomavalitsuse reformi läbiviimist.

Sellekohase nõudega esines ERK'ide Liit
juba möödunud aasta alul, tehes vastavas
mürgikirjas rida ettepanekuid vähemusrahvuste
kulturomavalitsuste reformi kohta. Need
ettepanekud taotlesid riigivõimu kontrolli
läbiviimist vähemusrahvuste kulturomavalitsustes,
nagu seda nõuavad Eesti rahvusriigi huvid.

Meie arvates ei ole siinse saksluse juures
aasta jooksul midagi muutunud, mis sunniks
meid esitada nõudeid taganema. Seepärast
kordame täie kindlusega: vähemusrahvuste
kulturomavalitsuste kord tuleb võtta kiirelt
revideerimisele. See nõue on seda põhjendatum
nüüd, kus riigivõim on oma ülesandeks
seadnud eestluse huvide teenimise.

2. Sakslased meile propagandat tegemas?

Miks oldakse meie rannikust huvitatud?

Missugust huvi tunnevad sakslased meie
kodumaa vastu, seda iseloomustavad mõned
faktid, mis on hiljuti esinenud või on
praegu arenemas.

Paar aastat tagasi hankis saksa teadlane
krahv Xaver Zeddwitz omale loa meil
Vilsandil juures asuvatel kuulsatel Vaika
lindudes saartel lindude elu uurimiseks.
Selle töö põhjal on tal nüüd valminud
kirjeldus Vaika saartelt.

Sellest ei olnud aga veel küllalt saksa teadlasele. Nüüd on sama saksa krahv asunud omale Vaika saarte filmimise loa saamisele. Vähe sellestki: tahetakse luba saada meie saarte filmimiseks laiemas ulatuses.

Selle loa hankimise puhul, milleks sakslane teeb praegu eeltööd, huvitab eesti ringkondi küsimus: kas meie võimud lubavad, et sakslane hakkab meie kodumaa kaunimaid ja ühtlasi strateegilisel tähtsust kohti filmides meile omal viisil Saksamaal propagandat tegema?

Sakslaste huvi meie rannikute vastu selgub teistestki nähetest. Maksab meeldetuletada kohaliku saksa noorsoo suvelaagrifit, mis peeti möödunud suvel Salmistu rannas. See laager asus huvitava kombel kohas, mis vene ajal on olnud ettenähtud võimaliku sõjasadama asukohana. Seda sakslaste noorte laagrit külastati Tallinnast paljude sakslaste poolt; samuti toimetati seal pildistamisi.

Misugune maailmavärde selles sakslaste noortelaagris valitses, seda näitab paremini laagri rahva ülevalpidamine möödunud võidupühil Vaiklas vabaussõja piirimärgi avamisel. Paludes luba viib da selle piirimärgi avamiseks, teatasid sakslased ühtlasi oma soovina, et nende seaviibimisel ei peaks mitte langesvääri lüüasaamisest kõneldama!

Lõpuks ei tuleks märkimata jätta ka sakslaste ametlikku ekskursiooni möödunud aasta suvel Tagalahte — sinna kust alustati maailmasõja ajal Saaremaa okkupeerimist.

Need faktid vajavad tähelepanemist.

3. Miks arendame välissuhteid ühekülgset?

Selle küsimusega esines nende ridade kirjutaja „ERK“i veergudel kahe aasta aasta eest ja seda peab praegu jällegi kordama.

Seda küsimust tõstma sunnib asjaolu, et meie sõprusuhete arendamisel küll rõhku paneme tihedate sidemete loomisele Lätiga ja Leeduga, mis nende riikidega liiduvahekorras oleku tõttu on arusaadav, kuid seejuures näime unustavat et meie saatust on üllähidalt seotud ka hõimuriigi Soomega. See selgub ilmekalt ühenduses Vabariigi aastapäeva pidustustega. Samal ajal, kui Lätis ja Leedus olime ametlikkude delegatsioonidega esindatud, oli meie esindus Soomes jäetud nagu vaeselapse ossa.

Sidemete tihendamine Soomega on meil põhjendatud nii rahvuslikult kui riigipoliitiliselt. Seepärast peaks sellele

suuremat tähelepanu pöördama ka ametlikult. Tuleks kasutada kõik võimalused vahekorra, loomiseks, kus Eesti ja Soome oleksid mitte üksnes head naabrid, vaid tihedas poliitilises läbikäimises olevad vennasriigid.

Ja mitte üksnes Soomega ei peaks meil suhete elustamine piirduma. Ka Rootsi ga heade vahekorrale lähem arendamine peaks meie riigipoliitilises tegevuskavas seisma.

Kui neile sihtidele senisest suuremal määral hakatakse tähelepanu pöörama ja sellekohaselt tegutsetakse, siis peaks praegune vormel — Balti riikide koostöö — olema võimalik arendada vormeliks: Põhja riikide koostöö. Ja seda on meil tarvis.

4. Riigi majandusnõukogu kõrvale vajame ka Kultuurkogu.

Eesti Rahvuslaste Klubide Liidu kongressil 1933 a. lõpul võeti vastu ERK'ide põhimõtteinena seisukohad, milledes nõuti rahvusliku kavakindluse läbiviimist meie kultuur- ja majandusel. Kultuureluse suurema järjekindluse saavutamiseks nõuti neis põhimõtteis avalikkusliku kultuurkogu loomist, mis koosneb kõigi tähtsamate kultuurialade esindustest. Majanduse u korraldamiseks ja juhtimiseks nõuti rahvusriikliku võimu kontrollile alluva üleriikliku majanduskogu asutamist.

Neid nõudeid on ERK'ide Liit esitanud vastuvõtmiseks oma märgukirjades, neid on ajakirjanduses sõelutud ja osaliselt on need nõuded praegu elluviimisel. Nii on Riigivanema dekreediga asutatud Riigi- Majandusnõukogu, kelle ülesandeks on valitsuse abistamine riigi majanduselu korraldamisel, ja teiseks on loodud rahvakultuuri ja rahvahariduse nõukogu, kelle ülesandeks on meie vabaharidustöö juhtimine.

Nende asutuste loomist tuleb tervitada. Seejuures ei saa aga jätta tähendamata, et asutatud rahvakultuuri ja rahvahariduse nõukogu ei ole siiski see, mida on soovitud kultuurkoguna. Asutatud nõukogu haarab vaid osa meie kultuurelust, meie vabaharidustööd, vana on aga kogu meie kultuurelu juhtimist eesti rahvusliste, s. o. eestluse nõuete kohaselt. Seda on rõhutatud ka valitsusvõimu esindajate poolt ja selle põhimõtte läbiviimiseks tuleb ellu kutsuda üldine kultuurkogu, mis haaraks kogu meie kultuurilise tegevuse: teadusliku ja kunstilise loomingu, koolikasvatuse ja vabaharidustöö juhtimise ja kooskõlastamise, nagu seda algatajate poolt sellekohastes ettepanekutes selgitatud.

Rahvakultuuri ja rahvahariduse nõukogus, mille üksikasjalik korraldus vajaks veel kaalumist, näeme vaid esimest sammu üldise kultuurkogu ellukutsumiseks. Tahaks loota, et Kultuurkogu asutamine juba lähemal ajal teostub, nagu on teostumas Riigi- Majandusnõukogu.

5. Noorsugu tuleb riiklikult organiseerida.

Möödunud aasta sügisel peaministri asetäitja K. Eenpalu juures peetud kultuurtegelaste nõupidamisele esitasid ERK'de liikmed ühises märgukirjasnõude, et noorsoo organiseerimine tuleb Eestis viia läbi riiklikul alusel tsentraliseeritult, kusjuures ka vähemusrahvaste noorsugu allugu riiklikule noorsoo organisatsioonile.

See nõue ei vajaks küll pikemat põhendamist, sest praegu valitseb meil noorsoo organiseerimises suur killunemine, kusjuures vähemusrahvaste noorsoo organisatsioonide tegevuse kohta pole mingit kontrolli.

Nüüd läbistaski viimaste nädalate jooksul ajalehti mitu korda teade, et kaalumisel on noorkotkaste ja skautide organisatsioonide ühendamine. Need teated andsid põhjust loota, et jõuame viimaks noorsoo ühise organisatsioonini. Viimased andmed aga põhjustavad juba kahtlusi. Skautide ja noorkotkaste ühendamine ei olevat ikkagi läbiviidav, kuna skaudid ei taha taganeda oma kuuluvusest rahvusvahelisesse skautide peresse ega oma tegevuses alluda kaitseliidu organisatsioonile.

Kui see nii on, siis on asi kurb ja arusaamatu ühtlasi. Vormilisest küljest tehakse prestiiži küsimus ja sisuliselt ei saada seepärast edasi. Mõlemate organisatsioonide eesotsas seisavad meil

praegu riigielu juhtivad jõud. Seepärast oleks ühise keele mitteleidmine väljaspoole suureks pettumuseks.

Noorsoo ühine organisatsioon aga tuleb meil läbi viia - varem või hiljem, ühel või teisel kujul. Ühisesse riiklikku organisatsiooni tuleb koondada mitte ainult skaudid ja noored kotkad, vaid ka teised noorte organisatsioonid. Ja ka vähemusrahvaste noorte organisatsioonid tulevad lülitada sellesse ühisesse peresse, ega tule neid lasta omapead elada.

Noorsoo ühise organisatsiooni loomine on paratamatu ja iga viivitus sel alal tuleb meie rahvusriigile kahjaks.

6. Kirjanikkude liit ja eestlus.

„Däevalehe“ lisas „Kunst ja kirjandus“ nr. 52, 1934 a. kirjutab A. Adson M. Metsanurga romaani „Ümera jõel“ arvustuses järgmist:

„Meie iseselsuse aegses kirjanduses on juba luule ja draama alal tehtud ekskursioone Eesti muinasmiljöösse ja kaugesse ajalukku. Läänud aastal tehti vastavaid katseid novelli alal: Juh. Jaigi ja K. A. Hindrey poolt. Kuid selleni milleks valmis olid mõned kirjanikud, ei küündinud veel meie kirjanduslik olümp: Kirjanikkude Liit ei võtnud K. A. Hindrey „Armastuskirja“ kirjastamisele, selle käsikirja paigutatud eesti muinasaaineliste novellide pärast.“

Niisuguse avalduse puhul huvitab rahvuslikke eestlasi avalikult küsimus: kas on A. Adsoni süüdistus põhjendatud või on siin tegemist eksitusega?

Kui asi nii on, nagu kirjutab A. Adson, siis ei ole kirjanikkude Liidus mitte kõik asjad korras.

Ed. Salurand.

Ilmub 10 korda aastas. Tellimishind: aastas Kr. 3.—, poolaastas Kr. 1.70.

Tegev ja vastutav toimetaja *Ed. Salurand (Sahkenberg).*

Toimetuse liikmed: *A. Johanson, Edg. Kant, M. Meiusi, H. Moora ja K. Särghava.*

Väljaandja: *Tallinna Eesti Rahvuslaste Klubi.*

ERK'ide häälekandja ajakiri

„ERK“

on ainuke rahvuskultuuriline ajakiri Eestis.

„ERK“ ilmub 1935. a. Tallinna Eesti Ravuslaste Klubi väljaandel 10 numbrit. Tellimishind Kr. 3.— aastas.

„ERK“ on enda kaastöolisteks koondanud üle 50 tuntud kultuuri-, majanduse- ja avaliku elu tegelase.

„ERK“ käsitab kultuuri-, majanduse- ja ühiskondliku elu küsimusi rahvuslikult seisukohalt — iseseisvalt ja päevakohaselt.

„ERK'i“ toimetuse ja talituse aadress:

Tallinn, Estonia pst. 15—3. Postkast 208.

Posti jooksev arve nr. 131.

Tellimisi võetakse vastu kõikides postiasutustes.

„ERK“ Nr. 2 ilmub 1. aprilliks.

„POLARIS“

EESTI KINNITUS A.-S.

Võtab vastu järgmisi

kinnitusi:

tule-, murdvargus-,

veo-, väärtsaadete-,

kasko- (laevakerede)

ja klaasikinnitusi.

Seltsi põhi- ja tagavara-
kapitalid ületavad

Kr. 876.000.—

Seltsi asutamisest peale
on kahjude eest välja-
maksetud üldkokku

Kr. 4.277.710.76

Soliidne edasikinnitus!
Kahjud likvideeritakse
viivitamata.

Kindlustuse Aktsia Selts

EESTI LLOYD

Esimene Kindlustuse Aktsiaselts Eestis.

JUHATUS asub Tallinnas, Pikk tn. 11
omas majas. Tel. 430-08,
448-94.

Selts toimetab:

elu-,
tule-,
klaasi-,
murdvarguse-,
õnnetusjuhtude- ja
veokindlustusi.

EESTI LLOYD'i poolt on seni välja makstud kahjutasusid ligi
kolm miljoni krooni (Kr. 3.000.000.—)

Seltsi vastutussummad ületavad seitsesada viiskümmend
tuhat krooni (Kr. 750.000.—).

Seltsi peaesindused asuvad kõigis suuremates kodumaa linnas,
esindajad aga üle kogu maa.

Metsa- ja puutööstus

A.-S. „Viktorია”

TALLINN, KOPLI, VENE-BALTI TEHAS.

Kõnetr. 428-49.

Telegr. aadr.: Viktoria—Tallinn

SOOVITAB:

pakk-kaste

igasuguseis mõttudes kõigi kodumaa
saaduste pakkimiseks suurel
ja väikesel arvul.